

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та національної безпеки
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня бакалавра на тему:
**«Патронатне виховання у державній соціальній політиці: аналіз
ефективності реалізації в Україні»**

Виконала студентка IV курсу, групи Пл-41,
спеціальності 052 Політологія
Якуб Маргарита Вадимівна

Керівник – доктор політичних наук,
професор
Мацієвський Юрій Володимирович

Рецензент – доктор філософських наук,
професор **Шевчук Дмитро Михайлович**

Острог, 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ.....	18
1.1 Теоретичні засади та соціальний контекст розвитку патронатного виховання	18
1.2. Оцінки ефективності соціальної політики: індикаторна система аналізу патронатного виховання	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ	28
2.1. Якість соціального супроводу та взаємодія з учасниками процесу.....	28
2.2. Масштаб реалізації та результативність патронатного виховання в Україні	38
ВИСНОВОК	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Система державної соціальної політики України наразі проходить етап комплексної трансформації, що зумовлено як внутрішніми соціально-економічними чинниками, так і міжнародними зобов'язаннями держави в межах курсу на європейську інтеграцію. Одним із пріоритетних напрямів реформування соціальної сфери є модернізація системи догляду та виховання дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, зокрема дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У сучасній парадигмі державної соціальної політики акцент зміщено на впровадження сімейно-орієнтованих форм виховання, що цілком відповідає положенням Конвенції ООН про права дитини та загальноприйнятим міжнародним стандартам деінституціалізації.

У контексті теорії державної соціальної політики патронатне виховання розглядається як інструмент змішаного типу, що інтегрує компоненти соціального забезпечення, надання соціальних послуг та соціального інвестування. Згідно з тезою данського соціолога Г. Еспінг-Андерсена, інвестиції у розвиток дитинства є одним із найбільш ефективних стратегічних напрямів соціальної політики, що має довгостроковий вплив на людський капітал і соціальну мобільність.¹

Патронатне виховання в Україні впроваджено як професійну соціальну послугу, що передбачає тимчасове влаштування дітей у сім'ю патронатного вихователя до моменту стабілізації їхньої життєвої ситуації. За даними Міністерства соціальної політики, станом на 2025 рік в Україні функціонувало понад 559 патронатних сімей, якими було охоплено понад 1 000 дітей. Водночас щорічна потреба у забезпеченні альтернативного догляду оцінюється приблизно у 7 000 осіб. Ці дані вказують на позитивну динаміку розвитку патронатної

¹ G. Esping-Andersen. The Social Foundations of Post-Industrial Economies. Contemporary Sociology A Journal of Reviews. 2001. URL: https://www.researchgate.net/publication/227467549_The_Social_Foundations_of_Post-Industrial_Economies (дата звернення: 02.10.2026)

послуги, однак одночасно звертають увагу на її доволі обмежену доступність у порівнянні з реальним соціальним запитом.²

Важливим компонентом аналізу патронатного виховання є оцінка інституційної спроможності держави та територіальних громад у забезпеченні цієї соціальної послуги. У межах неоінституціонального підходу Дж. Марч і Й. Олсен акцентують на автономії політичних інституцій та їхньому впливі на формування політичних результатів. Відтак, ефективність системи патронатного виховання безпосередньо залежить від якості функціонування формальних та неформальних інститутів, управлінської культури, кадрового потенціалу та здатності органів влади координувати політику на різних рівнях.³

Емпіричні результати реалізації програми демонструють його значний потенціал у контексті деінституціалізації. За даними державних і міжнародних партнерських проєктів, понад 96% дітей, які перебували у патронатних сім'ях, не потрапили до інтернатних установ, що підтверджує ефективність цього інструменту як альтернативи інституційному догляду.⁴ Крім того, близько 40% дітей після завершення патронатного виховання повернулися до біологічних сімей, а інші були влаштовані до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу або усиновлені. Таким чином, патронатне виховання виконує не лише функцію тимчасового догляду, але й сприяє реінтеграції дитини у сімейне середовище.⁵

² Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Громади залучили більше запланованої кількості сімей патронатних вихователів. 2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/hromady-zaluchyly-bilshe-zaplanovanoi-kilkosti-simey-patronatnykh-vykhovateliv> (дата звернення: 10.02.2026)

³ J. March, J. Olsen. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. American Political Science Review. 1984. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/abs/new-institutionalism-organizational-factors-in-political-life/08291C1B13C55F098BE1C2A76C07A169>

⁴ UNN. Exceeding expectations: Ukraine already has 559 foster families who support over a thousand children in difficult life circumstances. 2025. URL: https://unn.ua/en/news/exceeding-expectations-ukraine-already-has-559-foster-families-who-support-over-a-thousand-children-in-difficult-life-circumstances?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 10.02.2026)

⁵ The State Service of Ukraine for Children and the Ukrainian Greek Catholic Church Unite to Protect Children's Rights. 2025. URL: <https://ugcc.ua/en/data/the-state-service-of-ukraine-for-children-and-the-ukrainian-greek-catholic-church-unite-to-protect-childrens-rights-1722/> (дата звернення: 10.02.2026)

У межах концепції evidence-based policy особливого значення набуває емпірична оцінка соціальних програм, британські науковці П. Натлі, Г. Девіс, С. Сміт зазначають⁶, що ефективна соціальна політика має базуватися на систематичному аналізі доказів, що дозволяє оптимізувати державні витрати та підвищувати соціальні результати.⁷ Це обумовлює необхідність використання кількісних і якісних показників ефективності патронатного виховання.

Разом з тим становлення патронатного виховання в Україні відбувається не без труднощів. На практиці ця соціальна послуга розвивається нерівномірно: в одних регіонах вона вже має певні результати, тоді як в інших лише формується. Серед основних перешкод варто назвати обмежене фінансування, нестачу підготовлених патронатних вихователів, а також різний рівень організаційної спроможності громад.

Окремої уваги потребує питання взаємодії між установами, які беруть участь у захисті прав дитини. Служби у справах дітей, органи соціального захисту, медичні заклади та освітні установи мають діяти узгоджено, однак на практиці така координація не завжди є достатньо ефективною. Це ускладнює своєчасне реагування на потреби дитини та її сім'ї. Додатковим чинником стали процеси децентралізації, унаслідок яких значна частина відповідальності за надання соціальних послуг перейшла до територіальних громад. Водночас не всі громади мають необхідні ресурси, фахівців і досвід для повноцінної реалізації таких програм.

Ще однією важливою проблемою залишається недостатній аналіз результатів державної політики у сфері патронатного виховання. Без системного

⁶ P. Nutley, H. Davies, S. Smith. What Works? Evidence-Based Policy and Practice in Public Services. Bristol: Policy Press, 2000. URL: https://www.researchgate.net/profile/Huw-Davies-3/publication/245842989_Debates_on_the_role_of_experimentation/links/56013a2a08ae07629e52bd4b/Debates-on-the-role-of-experimentation.pdf

(дата звернення: 10.02.2026)

⁷ P. Nutley, H. Davies, S. Smith. What Works? Evidence-Based Policy and Practice in Public Services. Bristol: Policy Press, 2000. URL: https://www.researchgate.net/profile/Huw-Davies-3/publication/245842989_Debates_on_the_role_of_experimentation/links/56013a2a08ae07629e52bd4b/Debates-on-the-role-of-experimentation.pdf

(дата звернення: 10.02.2026)

оцінювання складно визначити, наскільки ефективно працює ця послуга, які її елементи потребують змін і які рішення мають бути пріоритетними. Тому подальший розвиток патронату має спиратися не лише на нормативні вимоги, а й на реальні дані, практичний досвід громад та оцінку потреб дітей, які потребують тимчасового сімейного догляду.

Важливим теоретичним підґрунтям дослідження є концепція деінституціалізації, яка активно застосовується у політиці Європейського Союзу. За результатами досліджень британського професора К. Брауна⁸ та нідерландського психолога і науковця М. ван Ейзендорна⁹, інституційне виховання має негативний вплив на когнітивний і емоційний розвиток дітей, тоді як сімейні форми догляду демонструють кращі соціальні та психологічні результати.

У багатьох європейських країнах системи патронату та foster care є ключовим елементом політики захисту прав дітей, що спирається на принципи попередження соціального сирітства, підтримки сімей та розвитку послуг на рівні громад. Водночас адаптація таких моделей в Україні зустрічає інституційні та культурні труднощі, що вимагає ретельного наукового аналізу та формування обґрунтованих рекомендацій для державної політики.

Особливо важливо дослідити, наскільки існуючі інституційні механізми відповідають потребам системи альтернативного догляду, а також які чинники визначають ефективність роботи патронатної моделі на практиці. Необхідний також огляд масштабів впровадження патронату, оцінка регіональних відмінностей та соціальних наслідків реалізації цієї політики. Крім того, слід

⁸ K. Browne, C. Hamilton-Giachritsis, R. Johnson, M. Ostergren. Overuse of Institutional Care for Children in Europe. BMJ. 2006 URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1382554/>

(дата звернення: 10.02.2026)

⁹ M. van IJzendoorn, J. Palacios, E. Sonuga-Barke, M. Gunnar et al. Children in Institutional Care: Delayed Development and Resilience. Monographs of the Society for Research in Child Development. 2011. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4130248/>

(дата звернення: 10.02.2026)

визначити рівень підтримки патронатних сімей з боку інститутів та загальну результативність державних заходів у сфері патронатного виховання.

З огляду на це постає питання яким є рівень ефективності реалізації патронатного виховання в Україні як інструменту державної соціальної політики та які інституційні, організаційні й соціальні чинники визначають результативність функціонування цієї моделі альтернативного догляду за дітьми?

Предмет: інституційні, організаційні та результативні характеристики реалізації політики патронатного виховання в Україні, що проявляються у рівні інституційної спроможності системи, масштабах впровадження послуги, соціальних результатах її функціонування та рівні підтримки й сприйняття цієї політики.

Мета: проаналізувати ефективність впровадження патронатного виховання в Україні як важливого інструменту державної соціальної політики у сфері захисту прав дітей доцільно через врахування кількох ключових аспектів. Оцінити якість соціального супроводу, ефективності взаємодії між залученими сторонами, масштабу поширення програми патронату, її регіональної доступності та досягненню результатів у запобіганні інституційному влаштуванню дітей.

Завдання:

1. Узагальнити теоретичні підходи до аналізу патронатного виховання як соціальної послуги з акцентом на сімейний підхід, що виступає інструментом деінституціалізації та важливою складовою державної політики у сфері захисту прав дитини.
2. Розробити та обґрунтувати систему індикаторів для оцінювання ефективності патронатного виховання, яка враховує показники ресурсного забезпечення, процесуальних аспектів, масштабів

реалізації, результативності, регіональної доступності та довготривалої стійкості рішень щодо добробуту дитини.

3. Проаналізувати масштаби впровадження патронатного виховання в Україні в динаміці 2017–2025 років, спираючись на такі критерії, як кількість патронатних сімей, число дітей у них, середнє навантаження на одну сім'ю, темпи розширення мережі та рівень задоволення орієнтовної щорічної потреби в послугах тимчасового альтернативного догляду.

Дані та методи:

Інформаційною основою дослідження слугують нормативно-правові акти України, які регулюють захист прав дитини та надання соціальних послуг. Серед них варто виділити Сімейний кодекс України, Закон України «Про соціальні послуги» та постанови Кабінету Міністрів України, що визначають організацію патронату над дитиною, порядок ведення випадків, функціонування патронатної сім'ї, соціальний супровід та механізми взаємодії уповноважених органів. Нормативні акти використовуються для аналізу правової природи патронату, його обмеженої тривалості, функцій соціального захисту та принципів ефективної організації супроводу.

Теоретичну складову дослідження становлять праці у сфері соціальної політики, моделі держави загального добробуту, концепції соціальних інвестицій, процесів деінституціалізації, теорії прив'язаності, екологічного підходу до розвитку дитини, основ evidence-based policy та програмного оцінювання. Ці концепції застосовуються для обґрунтування підходів до оцінки патронатного виховання, що мають враховувати не лише розширення мережі патронатних сімей, але й якість соціального супроводу. Особливу увагу приділено ролі системи у створенні сімейного середовища для дітей, запобіганні їхньої інституціалізації та забезпеченні довгострокових стабільних рішень.

Емпірична частина дослідження ґрунтується на офіційних статистичних і адміністративних даних Міністерства соціальної політики України, Державної служби України у справах дітей, а також матеріалах звітів щодо практик організації патронату над дітьми в Україні. Доповненням до цього є відомчі адміністративні дані, отримані авторкою через інформаційні запити до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України, місцевих служб та управлінь у справах дітей (де були проведенні інтерв'ю з працівниками та учасниками програми). У рамках емпіричного масиву аналізувалися показники кількості патронатних сімей і охоплених дітей за період 2017–2025 років, регіональний розподіл таких сімей, кількість проведених тренінгів для спеціалістів, а також успішність завершення перебування дітей у патронатних умовах.

У дослідженні проведено теоретичний аналіз і систематизацію наукових джерел для визначення сутності патронатного виховання як складової механізмів соціальної політики. Для уточнення нормативно-правових основ патронату застосовано аналіз законодавчих актів. Проведено контент-аналіз офіційних документів, звітів і аналітичних матеріалів, а також здійснено вторинний аналіз даних офіційної й відомчої адміністративної статистики. Метод порівняння було використано для зіставлення різних теоретичних концепцій¹⁰, міжнародних стандартів і практик впровадження патронатного виховання в Україні. Крім того, застосовано індикаторний підхід для всебічної оцінки ефективності впровадження цієї форми підтримки.

Кількісний аналіз проводився за допомогою методів описової статистики. Використано такі показники, як абсолютні та відносні величини, темпи приросту, коефіцієнт зростання, середня кількість дітей на одну патронатну сім'ю, рівень забезпечення щорічної потреби у послугі, регіональна

¹⁰ Мацієвський Ю. В. Як писати наукові роботи з політології? : навч. посіб. / Ю. В. Мацієвський, В. М. Лебедюк. 2-ге вид., перероб. і допов. Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2015. 148 с. URL: <https://eprints.ua.edu.ua/id/eprint/8540/> (дата звернення: 08.06.2026)

концентрація, коефіцієнт варіації та кореляція між кількістю проведених тренінгів і числом створених патронатних сімей.

Робота також має обмеження:

Офіційні дані не завжди відображають усі процесні аспекти патронатного виховання. Зокрема, зазвичай відсутня інформація про середню тривалість перебування дітей у патронатних сім'ях, частоту продовження строку догляду, причини влаштування, кількість відмов через брак вільних місць та повторне вилучення дітей після повернення до біологічних сімей.

Військовий стан, тимчасова окупація окремих територій, масове переміщення населення та руйнування соціальної інфраструктури впливають на доступність патронатного виховання в різних регіонах. Тому низькі показники у деяких областях не завжди свідчать про неефективність управлінських рішень.

Кореляція між числом проведених тренінгів та кількістю патронатних сімей свідчить про існування взаємозв'язку між організаційною активністю та розвитком мережі, проте не підтверджує прямого причинно-наслідкового впливу тренінгів на збільшення кількості патронатних родин.

Огляд літератури:

Проблематика патронатного виховання в контексті державної соціальної політики перебуває на перетині кількох міждисциплінарних наукових напрямів, зокрема теорії соціальної політики, досліджень захисту дитинства (child protection studies), соціальної роботи, соціальної педагогіки, а також публічного управління та адміністрування соціальних послуг.

У сучасній науковій літературі патронатне виховання розглядається як одна з ключових альтернативних форм сімейного догляду¹¹, спрямована на

¹¹ J. March, J. Olsen. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. American Political Science Review. 1984. URL: <https://www.rochelleterman.com/ComparativeExam/sites/default/files/Bibliography%20and%20Summaries/March%20and%20Olson%201984.pdf>

(дата звернення: 11.02.2026)

забезпечення права дитини на сімейне середовище, що закріплено у Конвенції ООН про права дитини¹² та Керівних принципах ООН щодо альтернативного догляду за дітьми¹³.

Дослідники підкреслюють, що патронатне виховання має подвійний характер: з одного боку, воно виступає тимчасовим механізмом захисту дитини в кризових ситуаціях, а з іншого інструментом соціальної реінтеграції сімей та превенції соціального сирітства.¹⁴ У межах теорії соціальної політики патронатна модель трактується як складова системи соціальних послуг, що поєднує соціальні, правові, фінансові та управлінські компоненти державного втручання. Водночас у працях із публічного управління наголошується на необхідності інституційної спроможності держави та міжвідомчої координації для ефективної реалізації патронатного виховання, що робить його важливим об'єктом аналізу в контексті реформування системи соціального захисту дітей.¹⁵

Теоретичні засади дослідження патронатного виховання ґрунтуються на концепції держави загального добробуту (welfare state) та соціальної політики як інструменту забезпечення соціальних прав і соціального захисту вразливих груп населення.

Класичний підхід до типології соціальних держав представлений у праці¹⁶ шведського соціолога та політолога Г. Еспінг-Андерсена, який виділяє ліберальну, консервативно-корпоративістську та соціал-демократичну моделі

¹² United Nations. Convention on the Rights of the Child. United Nations General Assembly. 1989. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
(дата звернення: 11.02.2026)

¹³ United Nations. Guidelines for the Alternative Care of Children. United Nations General Assembly. 2009. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/673583?v=pdf>
(дата звернення: 11.02.2026)

¹⁴ J. Midgley. Social Welfare in Global Context. Sage Publications. 1997. URL: <https://sk.sagepub.com/book/mono/social-welfare-in-global-context/toc#>
(дата звернення: 11.02.2026)

¹⁵ P. Nutley, H. Davies, I. Walter. Using Evidence: How Research Can Inform Public Services. Policy Press. 2007. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000177685>
(дата звернення: 11.02.2026)

¹⁶ Esping-Andersen. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press. 1990. URL: <https://pagotto.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/05/the-three-worlds-of-welfare-capitalism-1990.pdf>
(дата звернення: 11.02.2026)

соціальної політики, що відрізняються рівнем державного втручання, декомодифікації та соціальної стратифікації. У межах цих моделей система захисту дітей розглядається як ключовий компонент соціальної політики, що відображає рівень соціальної відповідальності держави та ступінь інституційної підтримки сім'ї.

Австралійський політолог Ф. Кастлес і британська соціологиня Д. Мітчелл розширили класичну типологію держави загального добробуту, показавши, що моделі соціальної політики змінюються під впливом постіндустріальних трансформацій. Вони досліджували, як глобалізація, деіндустріалізація, зростання сфери послуг і демографічні зміни впливають на соціальні витрати, сімейну політику та систему соціального захисту.

Кастлес запропонував концепцію «держави зайнятості», де ключовим інструментом соціальної політики є стимулювання участі в ринку праці, тоді як Мітчелл аналізувала порівняльні соціальні режими та роль сімейної політики в підтримці соціальної рівності.¹⁷

У сучасній теорії соціальної політики система захисту дитинства розглядається як складова соціальних інвестицій, що впливає на формування людського капіталу та довгостроковий соціально-економічний розвиток, що обґрунтовується у працях, британського соціолога та політичного теоретика Ентоні Гідденса¹⁸ та американського економіста Джеймса Хекмана¹⁹.

Подальший розвиток теоретичних підходів до соціальної політики здійснювався у працях американського політолога П. Пірсона, який аналізував політичні чинники реформування соціальних систем, роль інституційної

¹⁷ F. Castles, D. Mitchell. *Worlds of Welfare and Families of Nations*. Oxford University Press. 1993. URL: <https://scispace.com/pdf/different-worlds-of-welfare-capitalism-australia-the-united-3iv6ypa1pf.pdf>

(дата звернення: 11.02.2026)

¹⁸ A. Giddens. *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Polity Press. 1998. URL: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-3840102-f671a021af.pdf>

(дата звернення: 11.02.2026)

¹⁹ J. Heckman. *Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children*. Science. 2006. URL: https://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Science_v312_2006.pdf

(дата звернення: 11.02.2026)

залежності від попереднього розвитку (path dependency) та вплив політичних інститутів на ухвалення рішень у сфері соціального забезпечення.²⁰

У межах нового інституціоналізму американські політологи Д. Марч та Й. Олсен наголошували, що державна політика формується не лише раціональними рішеннями акторів, а й стійкими інституційними правилами, нормами та культурними зразками поведінки. У своїй концепції «логіки доречності» (logic of appropriateness) вони доводили, що політичні актори діють відповідно до того, що вважається соціально прийнятним у межах конкретних інституцій, а не лише виходячи з економічної вигоди чи стратегічних інтересів.²¹

У сфері соціальної політики це означає, що ефективність таких інструментів, як патронатне виховання, залежить не тільки від законодавства чи фінансування, але й від інституційної культури органів влади, професійних стандартів соціальних працівників, норм міжвідомчої взаємодії та суспільних уявлень про альтернативні форми догляду за дітьми. Марч і Олсен також підкреслювали значення інституційної стабільності та історичної спадковості (path dependence), що пояснює, чому соціальні реформи часто впроваджуються повільно і з різними результатами в різних країнах.²²

Для аналізу патронатного виховання їхній підхід є важливим, оскільки дозволяє розглядати цю модель не лише як адміністративну програму, а як частину інституційної архітектури соціальної держави, де результативність

²⁰ P. Pierson. The New Politics of the Welfare State. World Politics. 1996. URL: http://rszarf.ips.uw.edu.pl/welfare-state/pierson_politics.pdf

(дата звернення: 11.02.2026)

²¹ J. March, J. Olsen. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. American Political Science Review. 1984. URL:

<https://www.rochelleterman.com/ComparativeExam/sites/default/files/Bibliography%20and%20Summaries/March%20and%20Olson%201984.pdf>

(дата звернення: 11.02.2026)

²² J. March, J. Olsen. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. American Political Science Review. 1984. URL:

<https://www.rochelleterman.com/ComparativeExam/sites/default/files/Bibliography%20and%20Summaries/March%20and%20Olson%201984.pdf>

(дата звернення: 11.02.2026)

визначається узгодженістю формальних правил і неформальних практик управління.

Американський соціолог В. Скотт розглядав соціальну політику як результат взаємодії організаційних полів, інституційних структур та соціальних акторів, наголошуючи на тому, що політичні рішення формуються в межах складної системи формальних правил, професійних норм та культурних уявлень. У його інституціональній теорії соціальні послуги трактуються як продукт взаємодії державних органів, неурядових організацій, професійних спільнот і цільових груп, що дозволяє аналізувати патронатне виховання як елемент багаторівневої системи соціального управління.²³

Британський соціолог Д. Мідглі підкреслював глобальний вимір соціальної політики, розглядаючи її як інструмент соціального розвитку та соціальних інвестицій, що сприяють людському капіталу та соціальній інтеграції. Він аргументував, що соціальні послуги повинні оцінюватися не лише за показниками витрат, але й за довгостроковими соціально-економічними ефектами, що є релевантним для оцінки ефективності патронатного виховання у контексті запобігання соціальному сирітству.²⁴

Британський соціальний дослідник Р. Тітмус, один із засновників сучасної теорії соціальної політики, заклав морально-нормативні основи концепції держави добробуту, розглядаючи соціальні послуги як форму соціальної солідарності, механізм перерозподілу ресурсів та інструмент зменшення соціальної нерівності.²⁵ Його підхід дозволяє інтерпретувати патронатне

²³ W. R. Scott. Institutions and Organizations: Ideas, Interests, and Identities. Sage Publications. 2008. URL: <https://www.scribd.com/document/741888836/L-Scott-2008-Institutions-and-Organizations-Ideas-and-Interests>

(дата звернення: 11.02.2026)

²⁴ J. Midgley. Social Development: Theory and Practice. Oxford University Press. 2010. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781446295984_A24018993/preview-9781446295984_A24018993.pdf

(дата звернення: 11.02.2026)

²⁵ R. Titmuss. Social Policy: An Introduction. George Allen & Unwin. 1974. URL: <https://archive.org/details/socialpolicyintr0000titm/page/n9/mode/2up>

(дата звернення: 11.02.2026)

виховання як прояв соціальної відповідальності держави перед вразливими групами дітей.

Сучасні дослідники, зокрема британський політолог П. Натлі та британська дослідниця соціальної політики Г. Девіс, розвинули концепцію evidence-based policy, підкреслюючи необхідність системного використання емпіричних даних, моніторингу та оцінки ефективності соціальних програм. Вони наголошують, що соціальна політика повинна базуватися на доказах, отриманих із кількісних і якісних досліджень, що особливо важливо для аналізу патронатного виховання як професійної соціальної послуги, ефективність якої має підтверджуватися показниками результативності, доступності та соціального впливу.²⁶

В українській науковій літературі проблеми соціального захисту дітей активно досліджуються представниками соціальної педагогіки, соціальної роботи та соціальної політики, що зумовлено трансформацією системи соціального забезпечення після здобуття Україною незалежності, а також необхідністю реформування інституцій догляду за дітьми відповідно до міжнародних стандартів захисту прав дитини. Значна частина досліджень присвячена аналізу механізмів державної підтримки сімей із дітьми, профілактиці соціального сирітства, розвитку альтернативних форм сімейного виховання та удосконаленню системи соціальних послуг.

Зокрема, українська дослідниця соціальної роботи І. Трубавіна, у своїх працях аналізує функціонування системи соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю, підкреслюючи важливість раннього втручання та комплексної підтримки сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах. Вона наголошує, що ефективна система захисту дітей повинна орієнтуватися на

²⁶ S. Nutley, A. Boaz, H. Davies, A. Fraser. What Works Now? Evidence-Informed Policy and Practice Revisited. Policy Press. 2019. URL: <https://dokumen.pub/what-works-now-evidence-informed-policy-and-practice-9781447345527.html>

(дата звернення: 11.02.2026)

розвиток сімейно-орієнтованих соціальних послуг, які сприяють збереженню біологічної сім'ї та запобігають потраплянню дітей до інтернатних закладів.²⁷

Значний внесок у дослідження соціальної підтримки дітей зробила українська науковиця О. Кравченко, яка у своїх роботах зосереджується на питаннях соціально-психологічної реабілітації дітей, розвитку інклюзивних підходів у соціальній політиці та підготовці фахівців соціальної сфери, здатних працювати з дітьми та сім'ями, що потребують допомоги.²⁸

Питання соціальної підтримки дітей у кризових та воєнних умовах досліджує В. Костіна, яка аналізує механізми державного соціального захисту дітей з інвалідністю, роль громадських організацій та міжнародних інституцій у наданні соціальних послуг, а також необхідність адаптації соціальної політики до нових соціальних викликів.²⁹

Отже, аналіз наукових підходів до дослідження патронатного виховання свідчить про те, що дана проблематика має комплексний і міждисциплінарний характер та розглядається в межах теорії соціальної політики, соціальної роботи, соціальної педагогіки, а також публічного управління. У сучасних теоретичних концепціях система захисту дитинства трактується як важливий елемент соціальної держави, що забезпечує реалізацію базових соціальних прав дитини та сприяє підтримці сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах.

Класичні теорії держави загального добробуту, розроблені зарубіжними дослідниками, дозволяють інтерпретувати патронатне виховання як складову інституційної системи соціального захисту, що поєднує правові, соціальні та

²⁷ І. Трубавіна. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ МОЛОДІ. 2007. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/388238.pdf
(дата звернення 01.03.2026)

²⁸ О. Kravchenko. Socio-psychological support of mental health of the educational process participants in crisis situations. Social Work and Education. 2023. URL: https://journals.uran.ua/swe/article/view/278485?utm_source=chatgpt.com
(дата звернення 01.03.2026)

²⁹ В. Костіна. Соціальна підтримка та соціальний захист дітей з особливими потребами в умовах війни в Україні. Humanitas. 2023. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/11ZeJ3Z9/>
(дата звернення: 01.03.2026)

управлінські механізми державної політики. Водночас інституціональний підхід підкреслює важливість ролі організаційних структур, професійних норм та інституційної культури у забезпеченні ефективності соціальних послуг. У цьому контексті патронатне виховання постає не лише як адміністративний інструмент соціальної політики, але і як елемент ширшої системи соціальних інституцій, спрямованих на запобігання соціальному сирітству та забезпечення права дитини на сімейне середовище.

В українській науковій традиції дослідження соціального захисту дітей зосереджуються на трансформації системи соціальних послуг, розвитку сімейно-орієнтованих форм підтримки та адаптації соціальної політики до сучасних соціальних викликів. У цьому контексті патронатне виховання розглядається як важливий інструмент модернізації системи захисту дитинства, що відповідає міжнародним стандартам та сприяє гуманізації державної соціальної політики.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ У ДЕРЖАВНІЙ СОЦІАЛЬНІЙ ПОЛІТИЦІ

1.1 Теоретичні засади та соціальний контекст розвитку патронатного виховання

У цій роботі патронатне виховання розглядається не просто як окремий засіб тимчасового розміщення дитини, а як важливий інструмент державної соціальної політики у напрямі захисту прав дітей, підтримки сімей та сприяння деінституціалізації. Воно виконує три ключові функції, які взаємопов'язані: кризовий захист дитини, соціальну роботу з її біологічною родиною та підготовку до прийняття стійкого рішення щодо подальшого сімейного влаштування. Саме завдяки цій багатофункціональності оцінка ефективності патронатного виховання не може обмежуватися лише кількісними показниками, такими як число створених патронатних сімей. Для всебічного аналізу важливо також враховувати широту надання послуги, рівень соціального супроводу, результати роботи із дітьми, які залишили патронат, а також здатність системи запобігати повторним кризовим ситуаціям у житті дітей.

Законодавче визначення патронату в Україні підтверджує його тимчасовий та реабілітаційний характер. Відповідно до статті 252 Сімейного кодексу України, патронат передбачає тимчасовий догляд, виховання та реабілітацію дитини в сім'ї патронатного вихователя на час подолання складних життєвих обставин самою дитиною, її батьками чи законними представниками.³⁰ Таким чином, патронат не є аналогом усиновлення, опіки або прийомної сім'ї, оскільки не визначає остаточного статусу дитини. Його місія полягає у створенні безпечного сімейного середовища на перехідний період, під час якого компетентні органи та фахівці аналізують ситуацію, працюють із причинами

³⁰ Сімейний кодекс України. Стаття 252. Патронат над дитиною. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 10.05.2026).

сімейної кризи й ухвалюють рішення про можливість повернення дитини до біологічної родини або необхідність іншого варіанту сімейного влаштування.

З позиції теорії соціальної політики патронатне виховання відноситься до сімейно-орієнтованих соціальних послуг. На відміну від суто фінансової допомоги, ця послуга передбачає комплексну діяльність держави, що охоплює організаційні, професійні та міжвідомчі аспекти. Це вимагає не лише фінансування, але і підготовки кваліфікованих фахівців, наявності механізмів для своєчасного виявлення дітей у кризових обставинах, проведення міждисциплінарної оцінки їхніх потреб, роботи з біологічними родинами, забезпечення супроводу патронатних вихователів та контролю за наступними рішеннями про долю дітей. Тому патронат логічніше розглядати як складну соціальну інтервенцію, яка передбачає тісну взаємодію багатьох учасників і залежить не лише від нормативно-правової бази, а й від якісної координації зусиль у реалізації цієї моделі.

Теоретичною основою підходу, викладеного в тексті, є концепція держави загального добробуту, котра акцентує на тому, що захист дітей є однією з ключових функцій соціальної держави. Згідно з класичною типологією Г. Еспінг-Андерсена³¹, моделі держави добробуту розрізняються за рівнем державного втручання, масштабом соціальних прав, а також роллю сім'ї, ринку та держави у забезпеченні добробуту громадян. Ця концепція особливо важлива для аналізу системи патронату, оскільки дозволяє розглядати захист дітей як важливий індикатор соціальної відповідальності держави. Наприклад, якщо дитина, яка залишилася без безпечного батьківського догляду, одразу потрапляє до інституційного закладу, це свідчить про пріоритетність інституційної моделі допомоги. Водночас створення державою інфраструктури тимчасових сімейних

³¹ Esping-Andersen. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press. 1990. URL: <https://pagotto.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/05/the-three-worlds-of-welfare-capitalism-1990.pdf>
(дата звернення: 11.02.2026)

послуг, підтримка біологічних батьків і пошук сімейних рішень демонструють напрямок політики у бік соціальних інвестицій і захисту прав людини.

Ця ідея підкріплюється концепцією соціальних інвестицій. Дослідження Дж. Гекмана в галузі економіки людського капіталу доводять³², що вкладення в дітей, особливо на ранньому етапі їхнього життя або серед вразливих груп населення, дають значно більшу довгострокову віддачу порівняно з пізнішими компенсаторними заходами. У контексті патронатного виховання це означає, що своєчасне вилучення дитини з небезпечних умов, надання стабільного сімейного середовища та підтримка її біологічної сім'ї є не лише моральним обов'язком держави, а й вигідною соціальною інвестицією. Вкладення у якісний сімейний догляд, соціальний супровід і психологічну допомогу допомагає скоротити майбутні витрати держави, спричинені інституційним вихованням, наслідками дитячої травматизації, проблемами в освіті, безробіттям чи спадковою соціальною вразливістю.

Також важливим теоретичним підґрунтям для розвитку патронатної системи є критика актуальної практики інституційного догляду. Зокрема, дослідження К. Брауна, К. Гамільтон-Гіакрітсис, Р. Джонсона та М. Остергрена³³ засвідчують проблеми надмірного використання інституційного догляду в Європі. Результати показали високі ризики порушення формування емоційної прив'язаності та затримки розвитку у дітей раннього віку, які перебувають у великих закладах. Згідно з цим дослідженням, більше ніж 23 тисячі дітей віком до трьох років в Європі провели в інституційних установах понад три місяці без батьківської опіки, тоді як у середньому цей показник дорівнював близько 11 дітей на 10 000 населення відповідної вікової категорії. У деяких країнах ця цифра була ще вищою. Зазначені дані підтверджують важливість розвитку альтернативних форм опіки для українського контексту: навіть добре

³² Heckman J. J. Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children. Science. 2006. Vol. 312(5782). P. 1900–1902. DOI: 10.1126/science.1128898.

³³ Browne K., Hamilton-Giachritsis C., Johnson R., Ostergren M. Overuse of Institutional Care for Children in Europe. BMJ. 2006. Vol. 332. P. 485–487. DOI: 10.1136/bmj.332.7539.485.

організований інституційний заклад не здатний замінити персональну турботу, стійкі емоційні зв'язки та атмосферу сім'ї.

Дослідження М. ван Ейзендорна та його колег щодо дітей, які перебувають під інституційним доглядом, демонструють, що таке середовище може значно впливати на фізичний, когнітивний, емоційний та соціальний розвиток дитини, особливо якщо це відбувається в ранньому віці або триває тривалий час.³⁴ Це акцентує увагу на тому, що ефективність патронатного виховання не може обмежуватись лише забезпеченням дитині житлових умов. Натомість ключовим критерієм має стати запобігання потраплянню дітей до інституцій, а також створення максимально сімейного, персоналізованого і безпечного середовища для їхнього розвитку.

Психологічний аспект обґрунтування переваг індивідуалізованих сімейних форм догляду базується на теорії прив'язаності. У роботах Д. Боулбі підкреслюється³⁵, що стабільний емоційний зв'язок із дорослим є необхідною умовою для гармонійного психоемоційного розвитку дитини. Подальші дослідження, проведені М. Ейнсворт³⁶ демонструють, як якість ранніх взаємодій між дорослим і дитиною впливає на формування почуття безпеки, довіри та здатності підтримувати соціальні контакти. Патронатні сім'ї мають потенціал забезпечити дитині не лише індивідуальну турботу, а й сталі щоденні взаємини. Проте цей потенціал може бути реалізований лише за умови якісної підготовки патронатних вихователів, надання їм професійної підтримки та узгодженого функціонування всієї системи. Тому в подальшому дослідженні якість

³⁴ van IJzendoorn M. H., Palacios J., Sonuga-Barke E. J. S., Gunnar M. R. et al. Children in Institutional Care: Delayed Development and Resilience. Monographs of the Society for Research in Child Development. 2011. Vol. 76(4). P. 8–30. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4130248/>

(дата звернення: 10.05.2026).

³⁵ Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. New York: Basic Books, 1969. URL: <https://pep-web.org/browse/document/IPL.079.0000A?page=PR0006>

(дата звернення: 10.05.2026).

³⁶ Ainsworth M. D. S., Blehar M. C., Waters E., Wall S. Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation. Hillsdale: Erlbaum, 1978. URL: <https://mindsplain.com/wp-content/uploads/2021/01/Ainsworth-Patterns-of-Attachment.pdf>

(дата звернення: 10.05.2026).

соціального супроводу розглядається як самостійний і важливий показник ефективності патронатного виховання.

Екологічна теорія розвитку У. Бронфенбреннера³⁷ додає цінний контекст для аналізу патронатного виховання. Відповідно до цієї теорії, розвиток дитини залежить не лише від її найближчого сімейного оточення, але також від взаємодії з ширшим соціальним середовищем, включаючи школу, громаду, соціальні служби, правову систему й культурні норми. З цього випливає висновок, що ефективність патронатного виховання не можна оцінювати лише за характеристиками конкретної патронатної сім'ї. Не менш важливими є професіоналізм працівників служб у справах дітей, доступ до медичних і психологічних послуг, сприятлива освітня адаптація, робота з біологічними батьками дітей та підтримка громадою сімейних форм догляду. Таким чином, дитина розвивається не лише в межах своєї патронатної сім'ї, а є частиною певної системи соціальної взаємодії. Якщо ця система має суттєві слабкі місця, навіть найкраще підготовлена патронатна сім'я не здатна повністю компенсувати наявні прогалини в суспільстві.

У висновку теоретичний аналіз свідчить про те, що патронатне виховання слід розглядати не як окрему форму тимчасового розміщення дитини, а як багатогранний інструмент державної соціальної політики. Воно поєднує у собі захист дитини в кризових ситуаціях, підтримку її біологічної сім'ї та підготовку до ухвалення подальших рішень щодо її сімейного майбутнього. Головною метою патронатного виховання є не лише надання дитині житла та догляду, але й створення безпечного, стабільного та індивідуалізованого середовища, яке сприяє мінімізації ризиків травмування й запобігає потраплянню дітей до інституційних закладів.

³⁷ Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge: Harvard University Press, 1979. URL: https://raggeduniversity.co.uk/wp-content/uploads/2025/02/1_x_The-Ecology-of-Human-Development--Experiments-by-Nature-and-Urie-Bronfenbrenner-Harvard-University-Press-Cambridge-Mass-1979-compressed.pdf

(дата звернення: 10.05.2026)

У рамках концепції держави загального добробуту патронатне виховання виступає показником соціальної відповідальності перед дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах. Відповідно до теорії соціальних інвестицій, така послуга має довгостроковий ефект, оскільки своєчасна допомога дитині та її родині сприяє зменшенню майбутніх соціальних ризиків. Серед них – наслідки інституційного виховання, психологічні травми, проблеми в освіті та ризик відтворення соціальної вразливості у наступних поколіннях.

Наукові дослідження у сфері деінституціалізації, теорія прив'язаності та екологічна теорія розвитку дитини підтверджують ключову роль сімейного середовища у розвитку дитини. Саме можливість встановлення стабільних емоційних зв'язків, отримання персональної уваги й турботи, почуття безпеки і підтримки всередині ширшого соціального контексту надає дитині необхідні умови для повноцінного зростання.

Таким чином, патронатне виховання слід трактувати як багаторівневу соціальну програму, де результат для дитини визначається співпрацею багатьох сторін: держави, місцевих громад, служб у справах дітей, соціальних працівників, патронатних вихователів, біологічної сім'ї та інших фахівців. Це підкреслює необхідність проведення подальших емпіричних досліджень не тільки щодо масштабу впровадження патронату, а й стосовно якості наданого супроводу, регіональної доступності послуги, аналізу процесу завершення перебування дітей у патронатних сім'ях і здатності системи забезпечувати довгострокову сталість прийнятих рішень.

1.2. Оцінки ефективності соціальної політики: індикаторна система аналізу патронатного виховання

Наукові дослідження, присвячені альтернативним формам догляду, підтверджують важливість сімейного та родинного середовища для розвитку дітей. Зокрема, у когортному дослідженні дітей, які перебували поза межами

рідної сім'ї. Д. Рубін разом із колегами виявили, що діти, які перебували у спорідненому догляді, мали нижчий рівень прогнозованих поведінкових проблем через 36 місяців порівняно з вихованцями традиційних фостерних сімей: 32% проти 46%.³⁸ Хоча це дослідження не є повним аналогом української моделі патронату через різницю в системах соціального забезпечення дітей, воно підтверджує загальну тенденцію: підтримка зв'язків, стабільний догляд і сімейне середовище можуть зменшити негативні наслідки, пов'язані з вилученням дитини з біологічної сім'ї. Додатково, систематичний огляд і метааналіз, проведений А. Гассаллом та співавторами³⁹, наголосив, що споріднений догляд значною мірою сприяє збереженню відчуття зв'язку дитини з її родиною та соціальним оточенням.

У контексті української моделі патронатного виховання це має особливе значення, адже патронат не передбачає тотального розриву зв'язків із біологічною сім'єю, а обґрунтований збереженням і можливим відновленням стосунків там, де це відповідає найкращим інтересам дитини.

Міжнародно-правові документи також наголошують на важливості орієнтації догляду на сімейні цінності. Відповідно до Конвенції ООН про права дитини⁴⁰, першочергово слід брати до уваги найкращі інтереси дитини в усіх діях щодо неї. Додатково Керівні принципи ООН стосовно альтернативного догляду за дітьми висувують два основні завдання: з одного боку, мінімізувати випадки необґрунтованого розлучення дитини з її батьками, а з іншого – гарантувати відповідність будь-якого альтернативного догляду правам, потребам і найкращим інтересам дитини.⁴¹ Відтак, патронатне виховання може відповідати

³⁸ . Rubin D. M., Downes K. J., O'Reilly A. L. R. et al. Impact of Kinship Care on Behavioral Well-being for Children in Out-of-Home Care. *Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine*. 2008. Vol. 162(6). P. 550–556. DOI: 10.1001/archpedi.162.6.550.

³⁹ Hassall A., Janse van Rensburg E., Trew S. et al. Does Kinship vs. Foster Care Better Promote Connectedness? A Systematic Review and Meta-Analysis. *Clinical Child and Family Psychology Review*. 2021. Vol. 24. P. 813–832. DOI: 10.1007/s10567-021-00352-6.

⁴⁰ United Nations. Convention on the Rights of the Child. 1989. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> (дата звернення: 10.05.2026).

⁴¹ United Nations. Guidelines for the Alternative Care of Children. A/RES/64/142. 2009. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/673583> (дата звернення: 10.05.2026).

міжнародним стандартам лише за умови, що воно не стає інструментом механічного вилучення дитини із сім'ї, а функціонує як частина системної підтримки як для самої дитини, так і для її родини.

У цьому контексті критично важливим стає принцип деінституціалізації. Його суть полягає не тільки у скороченні кількості інтернатних установ, але й у зміні підходу державної політики: від утримання дітей у закритих установах до підтримки сімей та забезпечення індивідуально орієнтованої допомоги. Таким чином, патронат слід розглядати не як кінцеву ціль реформування, а як тимчасовий та ефективний інструмент для запобігання розміщенню дитини в інституцію. Він допомагає виграти час для ретельного аналізу ситуації, зменшити психологічну травму від розлучення з батьками та ухвалити зважене рішення щодо майбутнього дитини. Подальші дослідження визначають один із ключових індикаторів успішності патронату – частку дітей, які після завершення перебування в патронатній сім'ї уникнули направлення до закладів інституційного типу.

У сучасних підходах до оцінювання державних програм особливо широко використовується методологія, яка розрізняє ресурси, діяльність, безпосередні продукти, результати та довгостроковий вплив. Ця логіка є основою програмного оцінювання, яке висвітлюється в роботах таких дослідників, як П. Россі, М. Ліпсі та Г. Генрі. Вони акцентують увагу на тому, що соціальні програми слід оцінювати не лише за їхніми намірами, а й з урахуванням використаних ресурсів, реалізованих дій, охоплених цільових аудиторій і реальних змін, які ці програми створюють у житті учасників.⁴² У контексті патронатного виховання це означає необхідність оцінки кількох ключових аспектів: наявності нормативної бази й кваліфікованих кадрів, функціонування

⁴² . Rossi P. H., Lipsey M. W., Henry G. T. Evaluation: A Systematic Approach. 8th ed. Thousand Oaks: Sage, 2019. URL: <https://www.scribd.com/document/479186046/Rossi-P-Lipsey-M-y-Henry-G-2019-pdf> (дата звернення: 10.05.2026)

патронатних сімей, процесів супроводу дітей і родин, результатів завершення патронату та сталості прийнятих рішень.

Досить спорідненим підходом є концепція evidence-based policy, тобто політики, яка базується на доказах. За словами дослідників С. Нателі, Г. Девіса та І. Волтера⁴³, ефективна публічна політика повинна ґрунтуватися на систематичному аналізі дослідницьких даних, постійному моніторингу та здатності адаптувати стратегії відповідно до нових результатів. У випадку патронатного виховання це особливо важливо, адже навіть позитивне ставлення громадськості до сімейної форми догляду не може замінити об'єктивного аналітичного підходу. Варто забезпечити відповіді на конкретні питання: скільком дітям було надано допомогу; який відсоток потреб у цій послугі був задоволений; у яких регіонах послуга є доступною; яка доля дітей після завершення перебування в патронатній сім'ї – повернення в біологічні родини, влаштування до інших сімейних форм або переведення в заклади; які проблеми заважають ефективнішій роботі системи.

Для упорядкування процесу оцінювання корисним є застосування критеріїв OECD DAC⁴⁴: релевантності, узгодженості, ефективності, результативності, впливу й сталості. У контексті патронату релевантність означає відповідність послуги реальним потребам дітей у тимчасовому сімейному догляді. Узгодженість показує ступінь інтеграції патронату з іншими складовими системи захисту дітей, такими як соціальні послуги, медицина, освіта та місцеве самоврядування. Ефективність визначає здатність політики досягати запланованих цілей, тоді як результативність і вплив дають змогу проаналізувати зміни, що відбулися в житті дітей і родин після отримання послуги. Сталість дає відповідь на питання, чи зберігаються позитивні наслідки

⁴³ Nutley S. M., Walter I., Davies H. T. O. Using Evidence: How Research Can Inform Public Services. Bristol: Policy Press, 2007. URL: <https://docs.edtechhub.org/lib/NQSYULZI> (дата звернення: 10.05.2026)

⁴⁴ OECD. Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use. 2019. URL: https://www.oecd.org/en/publications/better-criteria-for-better-evaluation_15a9c26b-en.html (дата звернення: 10.05.2026).

після завершення патронату. Зважаючи на емпіричний характер дослідження в дипломній роботі, важливо операціоналізувати ці критерії через конкретні показники, що піддаються вимірюванню.

Емпіричний аналіз головним чином зосереджується на процесному аспекті: як саме організовано соціальний супровід, наскільки ефективною є співпраця між учасниками, чи достатньо підготовлені фахівці, а також які проблеми виникають у роботі з координацією, супервізією, затримками чи документуванням. Увага приділяється масштабу та результативності: аналізується динаміка чисельності патронатних сімей, кількість дітей, рівень задоволення потреб, регіональна концентрація, відсоток повернення дітей до біологічних сімей, їх інтеграція в інші сімейні форми та частка випадків розміщення дітей в інституціях.

У висновку оцінювання ефективності патронатного виховання потребує застосування комплексного підходу із використанням різнопланових індикаторів, адже зводити його аналіз лише до кількості створених патронатних сімей чи дітей, залучених до цієї послуги, є недостатньо. Подібні показники можуть продемонструвати масштаб програми, однак не розкривають її якість, результативність чи довгостроковий вплив на життя дитини. Тому для аналізу цієї соціальної політики важливо поєднувати кількісні та якісні дані.

Теоретичним підґрунтям такого підходу виступає концепція доказової політики та програмного оцінювання, яка акцентує увагу на розгляді ресурсів, процесів реалізації, досягнутих результатів та довготривалих наслідків. У межах патронатного виховання це означає врахування не лише наявності нормативної бази, кількості патронатних сімей та рівня підготовки фахівців, але й організації соціального супроводу, ефективності міжвідомчої взаємодії, підтримки біологічної родини та життєвого шляху дитини після завершення перебування у патронатній сім'ї.

Рекомендована індикаторна система дає змогу оцінювати патронатне виховання за кількома ключовими напрямками: якість надання соціального супроводу, ефективність співпраці між різними установами, масштаби впровадження програми, доступність послуги на регіональному рівні, результативність завершених випадків та здатність системи запобігати розміщенню дітей у закладах інституційного догляду. Такий підхід відповідає міжнародним стандартам оцінювання соціальних програм і враховує критерії релевантності, узгодженості, ефективності, результативності, впливу та стійкості.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Якість соціального супроводу та взаємодія з учасниками процесу

Патронатне виховання – це не просто факт тимчасового проживання дитини в сім'ї патронатного вихователя. Його сутність полягає в комплексному супроводі випадку: оцінці потреб дитини та її батьків, координації між відповідними службами, забезпеченні підтримки біологічної сім'ї, моніторингу безпеки дитини та підготовці до прийняття рішень щодо повернення дитини до її рідної сім'ї або іншого сімейного влаштування. Таким чином, якість супроводу виступає важливим сполучним елементом між наявністю патронатної сім'ї та досягненням позитивного результату для дитини.

Такий підхід має своє підтвердження в нормативно-правовій базі. Закон України «Про соціальні послуги» визначає соціальні послуги як дії, спрямовані на запобігання складним життєвим обставинам, їх подолання чи мінімізацію негативних наслідків для окремих осіб і сімей. У цьому законі ведення випадку розглядається як послідовність дій, спрямованих на оцінку ситуації, аналіз ризиків та вирішення індивідуальних проблем із залученням соціальних менеджерів, фахівців із соціальної роботи, соціальних працівників, отримувачів

послуг та інших спеціалістів.⁴⁵ З цього пояснення, патронат як форма соціальної послуги повинен оцінюватися не лише за кінцевим результатом, але й за якісними аспектами самого процесу: чи була проведена повноцінна оцінка потреб дитини, чи було створено індивідуальний план дій, чи діяли учасники процесу як одна команда, чи отримала біологічна родина реальну допомогу, а не лише формальний контроль.

Постанова Кабінету Міністрів України № 893 від 20 серпня 2021 року⁴⁶, яка регулює організацію патронату над дітьми, визначає механізм створення патронатних сімей, порядок розміщення дітей у таких сім'ях та їхнього подальшого вибуття. У цьому нормативному акті патронат не зводиться виключно до проживання дитини в іншій сім'ї. Постанова також передбачає передачу необхідної документації, організацію медичного огляду, забезпечення доступу до освітніх, медичних і реабілітаційних програм, ведення журналу спостережень, створення міждисциплінарної команди та розроблення індивідуального плану соціального захисту дитини. Таким чином, успіх патронату значною мірою залежить від узгоджених дій різних учасників процесу: служб у справах дітей, надавачів соціальних послуг, медичних і освітніх закладів, фахівців психологічної підтримки та самої біологічної родини.

В оновленому у 2026 році Порядку організації надання соціальних послуг та ведення випадку (затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 64)⁴⁷ додатково уточнюється управлінський вимір якості такого супроводу. Документ зобов'язує здійснювати всі дії з урахуванням найкращих інтересів дитини, а ведення випадків – через Єдину інформаційну систему соціальної сфери з використанням цифрових інструментів кейс-менеджменту за наявності

⁴⁵ Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19>

(дата звернення: 01.05.2026)

⁴⁶ Кабінет Міністрів України. Постанова від 20.08.2021 № 893 «Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/893-2021-%D0%BF>

(дата звернення: 01.05.2026)

⁴⁷ Кабінет Міністрів України. Постанова від 14.01.2026 № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/64-2026-%D0%BF>

(дата звернення: 01.05.2026)

технічної можливості. Важливим є й визначений норматив кадрового забезпечення: один соціальний менеджер може супроводжувати до десяти випадків на місяць, а кількість працівників у штаті розраховується з пропорції один менеджер на десять тисяч мешканців громади. Ці показники можуть слугувати базовими критеріями для подальшого моніторингу якості супроводу патронатного виховання.

Таблиця 1 – Індикатори оцінювання якості соціального супроводу та взаємодії учасників процесу

Група індикаторів	Показник	Емпіричне значення / норматив
Кадрова спроможність	Нормативне навантаження соціального менеджера	До 10 випадків на місяць; 1 соціальний менеджер на 10 тис. жителів громади
Організаційна підготовка	Кількість тренінгів для спеціалістів у 2025 р.	54 тренінги; середнє значення – 2,25 на область; медіана – 2
Регіональна нерівномірність підготовки	Частка областей без зафіксованих тренінгів	4 з 24 областей, або 16,7%
Зв'язок підготовки з розвитком мережі	Кореляція між кількістю тренінгів і кількістю патронатних сімей	$r \approx 0,58$
Координація	Нормалізований індикатор координації	0,58 за шкалою 0–1
Затримки у процесі	Нормалізований індикатор затримок	0,16 за шкалою 0–1
Супервізія	Нормалізований індикатор супервізії	0,37 за шкалою 0–1
Контакти з учасниками процесу	Нормалізований індикатор контактів	0,70 за шкалою 0–1
Документування	Нормалізований індикатор документації	0,46 за шкалою 0–1
Результативний зв'язок	Частка дітей, які не потрапили до інституцій після патронату	96% із 1529 дітей, які завершили перебування
Реінтеграція	Повернення до біологічної сім'ї	648 дітей, або 42,4%
Постійне сімейне рішення	Влаштування до нових постійних сімей	694 дитини, або 45,4%

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Запропонована система індикаторів дозволяє уникнути надмірно вузького підходу до оцінки ефективності. Наприклад, показник про те, що 96% дітей після завершення перебування в патронатній сім'ї не потрапляють до інституційних закладів, є дуже вагомим результатом у контексті реформи деінституціалізації. Однак цей показник сам по собі не розкриває, які саме процеси забезпечили подібний успіх: чи то якісна робота з біологічною родиною, чи своєчасна оцінка потреб, чи наявність психологічної підтримки, чи злагоджена робота міждисциплінарної команди, чи адекватна підготовка патронатного вихователя, чи забезпечення доступу до освітніх і медичних послуг.

Тому в межах підрозділу 2.1 результати розглядаються як наслідок якості соціального супроводу, а не як його заміник. Одним із ключових критеріїв якості соціальної підтримки залишається кадрова забезпеченість. Встановлена нормативом умова, що один соціальний менеджер громади може одночасно супроводжувати не більше 10 випадків упродовж місяця, є важливим стандартом для оцінки оптимального робочого навантаження.⁴⁸

Якщо кількість випадків перевищує цей ліміт, соціальний працівник має обмежений час для виконання базових завдань – від оцінки ризиків і роботи з батьками до організації зустрічей дитини з родиною, оновлення індивідуальних планів та координації з іншими задіяними службами. У сфері патронатного виховання це має особливе значення, адже рішення стосовно дитини необхідно ухвалювати оперативно, оскільки затримка може призвести до того, що тимчасовий догляд перетвориться на тривале перебування без чіткого плану на майбутнє.

Нормативний строк перебування дитини у патронатній сім'ї, передбачений порядком організації патронату, має обмежувальний характер. Основна ідея цієї

⁴⁸ Кабінет Міністрів України. Постанова від 14.01.2026 № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/64-2026-%D0%BF>
(дата звернення: 01.05.2026)

послуги полягає в тимчасовому догляді за дитиною до моменту подолання складних життєвих обставин або ухвалення подальшого рішення, спрямованого на її найкращі інтереси. Тому якість соціального супроводу безпосередньо залежить від оперативності та обґрунтованості управлінських дій. Для оцінки ефективності цього напрямку доцільно використовувати такі індикатори, як «своєчасність оцінки потреб», «час розроблення індивідуального плану», «кількість засідань міждисциплінарної команди», «тривалість перебування дитини у патронаті» та «частка випадків, де строк перебування потребував продовження». Проте наразі ці показники не систематизуються у відкритій статистиці на регіональному рівні, що робить їх пріоритетними для подальшого моніторингу в цьому напрямку.

Згідно з Постановою № 64⁴⁹, індивідуальний план у межах ведення конкретного випадку розробляється протягом п'яти робочих днів з моменту отримання запиту або ухвалення рішення про надання соціальних послуг. У складніших випадках цей процес здійснюється за участю або під керівництвом соціального менеджера громади. Встановлений строк розроблення плану є важливим показником якості організації процесу. Якщо план складається із затримкою, соціальний супровід ризикує перетворитися на суто реактивну систему, яка лише реагує на окремі кризи, замість системного вирішення основних причин вилучення дитини. Для патронату індивідуальний план є не лише формальністю – це важливий інструмент, покликаний визначати конкретні дії щодо самої дитини, патронатного вихователя, біологічних батьків, а також установ медицини й освіти. У цьому документі мають бути чітко зазначені строки виконання завдань та відповідальні виконавці.

Іншим важливим аспектом є міжвідомча й міждисциплінарна співпраця. У Законі України «Про соціальні послуги» зазначено⁵⁰, що функціонування

⁴⁹ Кабінет Міністрів України. Постанова від 14.01.2026 № 64 «Деякі питання організації надання соціальних послуг». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/64-2026-%D0%BF>
(дата звернення: 01.05.2026)

⁵⁰ Закон України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19>

мультидисциплінарної команди спрямоване на забезпечення комплексного підходу, послідовності та своєчасного залучення необхідних фахівців. Крім того, команда бере участь у розробленні та коригуванні індивідуального плану надання допомоги. У контексті патронату це означає, що ключові рішення не повинні прийматися в межах однієї служби ізольовано. Адже дитина може потребувати медичного обстеження, психологічної допомоги, умов для освітньої адаптації, а також оцінки безпеки взаємодії з батьками. Водночас біологічній родині може бути необхідний соціальний супровід, допомога в оформленні документів, лікуванні залежностей, пошуку роботи, покращенні житлових умов або проведенні консультацій з питань виховання. Без належної координації цих напрямків патронат ризикує залишитися лише механізмом тимчасового розміщення дитини і не забезпечити повноцінного циклу соціальної підтримки.

У Звіті за 2021 рік наголошено⁵¹ на тому, що результативність патронату залежить від інтегрованого підходу, високого рівня професіоналізму та узгодженості дій спеціалістів під час організації роботи з конкретним випадком. У документі робиться акцент на тому, що патронатний вихователь забезпечує догляд, виховання й реабілітацію дитини у власній родині, тоді як фахівець із соціальної роботи відповідає за підтримку біологічної сім'ї та допомагає їй розв'язати складнощі життєвого характеру. Це положення є ключовим для оцінки якості діяльності патронатної системи, оскільки вказує, що процес опіки над дитиною й одночасна підтримка батьків для позитивних змін мають бути тісно взаємопов'язаними. Невиконання будь-якого із зазначених завдань призводить до зниження ефективності патронату в цілому.

Емпірична база Звіту за 2021⁵² рік відіграє важливу роль у забезпеченні глибокого розуміння якості взаємодії між усіма учасниками процесу. У

(дата звернення: 01.05.2026)

⁵¹ Звіт за результатами дослідження практики здійснення патронату над дитиною в Україні. Київ, 2021.
URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/document_361937fc_b870_4691_8bf2_4d6fa95052b1_2dbec53ab1.pdf

(дата звернення: 01.05.2026)

⁵² Звіт за результатами дослідження практики здійснення патронату над дитиною в Україні. Київ, 2021.
URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/document_361937fc_b870_4691_8bf2_4d6fa95052b1_2dbec53ab1.pdf.

(дата звернення: 01.05.2026)

дослідженні взяли участь 37 патронатних вихователів та 1 їхній помічник, 41 представник служб у справах дітей, 39 представників центрів соціальних служб, 35 посадових осіб територіальних громад, 6 національних тренерів, 7 національних експертів, семеро біологічних батьків і п'ятеро молодих людей, які пройшли через систему патронату в підлітковому віці. Хоча така вибірка не є статистично репрезентативною для всієї країни, вона дає змогу отримати глибокий якісний аналіз взаємодії основних суб'єктів процесу. Таким чином, дані цього звіту можна використовувати для пояснення механізмів і обґрунтування майбутніх кількісних показників, які передбачається отримати до 2025 року.

Особливе значення в забезпеченні якості супроводу патронатних вихователів має їхня належна підготовка. Згідно із даними⁵³, програма навчання для патронатних вихователів передбачає 120 годин підготовки, з яких 91 година відведена на аудиторну роботу, а 29 годин – на самостійну. Програма охоплює 12 ключових тем, серед яких можна виділити такі: значення сім'ї у задоволенні базових потреб дитини, організація процесу переміщення дітей, підтримка зв'язків дитини з біологічною сім'єю, реагування на психологічні травми, завершення патронату, профілактика емоційного вигорання, основи домедичної допомоги та принципи роботи міждисциплінарної команди. Відповідно до цих даних, підготовку слід розглядати не просто як формальну вимогу для створення патронатної сім'ї, а як важливу складову забезпечення її готовності працювати з дітьми, які зазнали кризи, розлуки або насильства.

Однак проходження навчальної програми не може повністю замінити професійну підтримку, яка має надаватися вже після початку виконання обов'язків. У рамках запропонованої моделі індикаторів, застосованої в цьому дослідженні, нормалізоване значення супервізії складає 0,37 за шкалою від 0 до

⁵³ Звіт за результатами дослідження практики здійснення патронату над дитиною в Україні. Київ, 2021.
URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/document_361937fc_b870_4691_8bf2_4d6fa95052b1_2dbec53ab1.pdf
(дата звернення: 01.05.2026)

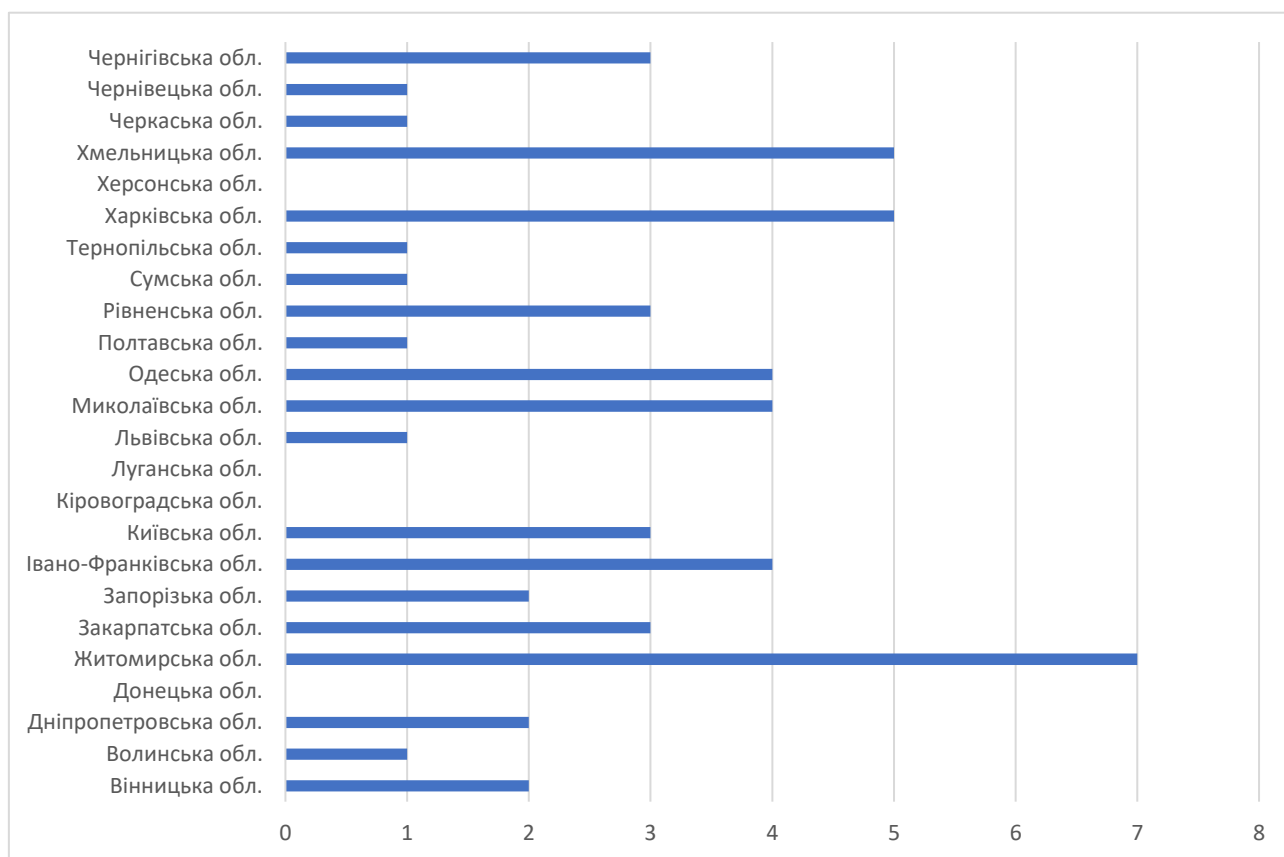
1. Це свідчить про недостатній рівень післятренінгової підтримки. Подібний показник акцентує увагу на необхідності забезпечення не лише початкового навчання потенційних патронатних вихователів, але і регулярного проведення консультацій і супервізій, надання кризової підтримки, сприяння обміну досвідом між патронатними сім'ями та доступу до кваліфікованої психологічної і спеціалізованої допомоги у складних випадках. У разі відсутності таких заходів суттєво зростає ризик емоційного виснаження вихователів-патронатів та знижується якість надання послуг догляду за дітьми.

Згідно з даними адміністративної бази, у 2025 році було проведено 54 тренінги для фахівців, залучених до роботи із патронатними сім'ями. У середньому це становить 2,25 тренінгу на одну область, тоді як медіанне значення – два тренінги. Найактивніше ситуація склалася у Житомирській області, де організували сім тренінгів. На Харківщині та Хмельниччині таких заходів було по п'ять, а в Івано-Франківській, Миколаївській і Одеській областях – по чотири. Натомість у чотирьох областях – Донецькій, Кіровоградській, Луганській та Херсонській – в адміністративному масиві не було зафіксовано жодного тренінгу. Це свідчить про те, що 16,7% областей України не мали документально підтвердженої тренінгової активності у цей період. Водночас 25% областей (шість із двадцяти чотирьох) мали чотири і більше проведених тренінгів.

Аналіз співвідношення кількості проведених тренінгів та числа патронатних сімей свідчить про наявність помірного позитивного зв'язку, що підтверджується коефіцієнтом кореляції, який становить приблизно 0,58. Цей показник, однак, не дає підстав для твердження, що саме тренінги спричиняють появу нових патронатних сімей. Так само можливий зворотний причинно-наслідковий зв'язок: у регіонах, де мережа патронатних сімей вже перебуває на етапі інтенсивного розвитку, зазвичай виникає підвищена потреба у навчанні спеціалістів. Попри це, фіксований зв'язок засвідчує взаємозалежність між підготовкою організаційних ресурсів, кадровою спроможністю та розширенням

послуги. Таким чином, кількість тренінгів може слугувати непрямим індикатором рівня інституційної підтримки, проте не варто розглядати її як достатній критерій для оцінки якості супроводу.

Рисунок 1 – Регіональна тренінгова активність і розвиток мережі патронатних сімей у 2025 році

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Тренінгова діяльність повинна розглядатися як елемент цілісної системи управління якістю. Сам факт організації тренінгу не гарантує, що учасники ефективно застосовуватимуть отримані знання на практиці. Тому в майбутній системі моніторингу доцільно передбачити показники післятренінгового супроводу. Варто враховувати такі аспекти, як частка спеціалістів, які отримали супервізію після проходження навчання; кількість додаткових тренінгів; частоту міжвідомчих зустрічей; відсоток випадків, у яких прийняття рішень щодо дитини здійснювалося за участі повного складу міждисциплінарної команди; кількість

випадків, коли індивідуальні плани переглядалися через зміни в ситуації сім'ї. На сьогодні ці показники не фіксуються в офіційній відкритій статистиці, що значно ускладнює всебічну оцінку якості діяльності.

Одним із ключових елементів забезпечення якості є робота з біологічною сім'єю. Патронат не може вважатися повністю ефективним, якщо діти лише тимчасово перебувають у безпечному середовищі, але при цьому причини кризи в їхніх біологічних сім'ях залишаються невирішеними. В офіційній статистиці за 2025 рік зафіксовано, що із 1529 дітей, які залишили патронат із початку попереднього року, 648 (42,4%) повернулися до своїх біологічних родин. Цей показник не можна сприймати як абсолютну ознаку успішності у кожному випадку; натомість його варто розглядати як індикатор потенціалу системи до реінтеграції. Це свідчить про те, що під час перебування дитини у патронатній сім'ї спеціалісти мають можливість працювати з її батьками: оцінювати ризики, усувати причини вилучення та створювати умови для безпечного повернення.

Однак повернення дитини до біологічної сім'ї не завжди є найкращим рішенням. У разі, якщо ситуація у родині залишається без змін і ризики для дитини не усунуті, таке повернення може суперечити принципу найкращих інтересів дитини. Тому показник реінтеграції потрібно аналізувати разом з іншими параметрами, такими як стабільність рішення після повернення: чи не було повторного вилучення дитини; чи родина отримувала підтримку після реінтеграції; чи вдалося усунути основні фактори ризику; чи має сім'я доступ до базових соціальних послуг. Наразі у відкритій статистиці недостатньо таких даних, тому в межах цього дослідження використано нормалізований індикатор стабільності за авторською методикою, значення якого становить 0,49. Це середній рівень, який підкреслює необхідність подальшого довгострокового моніторингу результатів після завершення перебування дитини в патронаті.

Таким чином, якість соціального супроводу в системі патронатного виховання має середній, але перспективний рівень розвитку. Сильними сторонами є нормативна визначеність, наявність підготовчої системи, участь

різних суб'єктів у процесі та високі показники деінституціалізації дітей після завершення патронату. Водночас проблемними залишаються затримки у веденні випадків, недостатня супервізія, нерівномірність підготовки спеціалістів за регіонами та брак відкритих даних щодо довгострокової стабільності прийнятих рішень.

Отже, соціальний супровід є тією ланкою, яка поєднує масштаб реалізації патронату з його фактичною результативністю. Без якісної роботи з дитиною, біологічною сім'єю, патронатним вихователем і міждисциплінарною командою кількісне зростання мережі не гарантуватиме сталого соціального ефекту. Тому подальше вдосконалення патронатного виховання має бути спрямоване не лише на збільшення кількості патронатних сімей, а й на посилення супервізії, скорочення процедурних затримок, уніфікацію документування, регулярне навчання фахівців та запровадження моніторингу результатів після повернення дитини до біологічної сім'ї або її влаштування в іншу сімейну форму виховання. Саме за таких умов патронатне виховання може функціонувати як повноцінний інструмент державної соціальної політики, орієнтований не лише на тимчасове розміщення дитини, а на реальне забезпечення її безпеки, розвитку та права на сімейне середовище.

2.2. Масштаб реалізації та результативність патронатного виховання в Україні

Аналіз впровадження патронатного виховання в Україні потребує оцінювання на двох рівнях. Перший – кількісний, який визначає кількість створених патронатних сімей і дітей, що скористалися цією послугою. Другий – результативний, який аналізує, як змінилося життя дитини після завершення перебування в патронатній сім'ї. Для успішної реалізації державної соціальної політики важливо не лише забезпечити наявність цієї послуги, а й досягти її мети: заміну інституційного розміщення, забезпечення дітям безпечного сімейного середовища та сприяння поверненню до біологічної родини або переходу до іншої сталої сімейної форми. Таким чином, у цьому підрозділі

масштабність і результативність оцінюються як взаємозалежні складові єдиної системи ефективності патронатного виховання.

Нормативна природа патронату визначає логіку добору індикаторів. Відповідно до статті 252 Сімейного кодексу України, патронат над дитиною є тимчасовим доглядом, вихованням і реабілітацією дитини в сім'ї патронатного вихователя на період подолання дитиною, її батьками або іншими законними представниками складних життєвих обставин.⁵⁴ Постанова Кабінету Міністрів України № 148 від 16 березня 2017 року встановлює порядок створення та діяльності сім'ї патронатного вихователя, влаштування, перебування та вибуття дитини, а також фінансування цієї послуги⁵⁵. Отже, патронат не є остаточною формою виховання дитини, а виконує функцію тимчасового захисту, стабілізації ситуації та підготовки подальшого рішення в найкращих інтересах дитини.

З огляду на це, для оцінювання масштабу реалізації було обрано такі індикатори: кількість патронатних сімей у динаміці; кількість дітей, які перебувають або перебували під патронатом; середня кількість дітей на одну патронатну сім'ю; темп приросту мережі; співвідношення фактичної кількості дітей у патронаті з орієнтовною щорічною потребою в тимчасовому альтернативному догляді; регіональна концентрація патронатних сімей; кількість тренінгів для спеціалістів як непрямий індикатор організаційної спроможності громад. Для оцінювання результативності використано такі показники: частка дітей, які після завершення патронату не потрапили до інституційних закладів; частка дітей, які повернулися до біологічної сім'ї; частка дітей, влаштованих до нових постійних сімей; частка дітей, які все ж були

⁵⁴ Сімейний кодекс України. Стаття 252. Патронат над дитиною. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

(дата звернення: 01.05.2026)

⁵⁵ Деякі питання здійснення патронату над дитиною: постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/148-2017-%D0%BF>

(дата звернення: 01.05.2026)

влаштовані до закладів; кількість дітей раннього віку, які уникнули будинків дитини завдяки послугі патронату.

Запропонована система індикаторів відповідає принципам доказової соціальної політики, оскільки кожен із показників має кількісне значення, чітко визначене джерело даних та формулу для розрахунку. Темп приросту визначався за допомогою формули: $((\text{значення останнього року} - \text{значення базового року}) / \text{значення базового року}) \times 100\%$. Кратність зростання обчислювалася як співвідношення значення останнього року до значення базового року. Показник середньої кількості дітей на одну патронатну сім'ю визначався шляхом ділення загальної кількості дітей на кількість патронатних сімей. Рівень поточного покриття потреби обчислювався як співвідношення числа дітей, які перебувають у патронатних сім'ях, до орієнтовної річної потреби у тимчасовому альтернативному догляді. Для оцінки регіональної нерівномірності використано коефіцієнт варіації, що розраховувався як частка від ділення стандартного відхилення кількості сімей за адміністративними одиницями на середнє значення цього показника по регіонах.

Таблиця 2 – Індикатори оцінювання масштабу та результативності патронатного виховання

Індикатор	Емпіричне значення	Інтерпретація
Кількість патронатних сімей	2017-7; 2025-559	Швидке нарощування мережі
Кількість дітей	2017-26; 2025-1065	Значне зростання охоплення дітей
Темп приросту сімей	7885,7%	Висока позитивна динаміка
Темп приросту дітей	3996,2%	Охоплення дітей зростає швидко
Покриття потреби	15,2%	Мережа ще не покриває річну потребу
Регіональна концентрація	40,6%	Суттєва територіальна нерівномірність
Запобігання інституціоналізації	96%	Найсильніший результативний показник
Повернення до біологічної сім'ї	42,4%	Реінтеграція сім'ї
Влаштування до постійних сімей	45,4%	Перехід до сталої сімейної форми
Влаштування до закладів	3,7%	Залишковий ризик інституціоналізації

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Перший емпіричний блок дослідження стосується аналізу динаміки розвитку мережі патронатних сімей в Україні. Згідно з даними, отриманими у 2017 році через інформаційні запити до служб у справах дітей, в Україні нараховувалося лише 7 патронатних сімей, які опікувалися 26 дітьми. Упродовж наступних восьми років, до 2025 року, ці показники суттєво зросли й досягли рівня 559 сімей і 1065 дітей відповідно. Це свідчить про зростання кількості патронатних сімей на 552 одиниці, тобто у 79,9 раза (або на 7885,7%). Кількість дітей, які отримували допомогу в таких сім'ях, збільшилася на 1039 осіб, а це еквівалентно зростанню в 41 раз (або на 3996,2%). Такий приріст демонструє перетворення патронатної послуги зі стартового експериментального формату в один із важливих складників системи захисту дітей.

Варто зазначити, що для правильного розуміння такого значного приросту слід враховувати ефект низької стартової бази. Початкові показники за 2017 рік були вкрай низькими, тому швидке зростання чисельності патронатних сімей не обов'язково означає досягнення повної достатності мережі для покриття існуючих потреб. З метою більш об'єктивної оцінки варто порівнювати показники після завершення першого етапу формування цієї послуги. Наприклад, у 2021 році у країні вже функціонувало 185 патронатних сімей, які надавали допомогу 328 дітям. У період між 2021 і 2025 роками кількість патронатних сімей зросла ще на 374 одиниці (202,2%), а кількість дітей під опікою – на 737 осіб (224,7%). Таким чином, позитивна динаміка продовжувала спостерігатися і після початкової стадії становлення мережі патронатних сімей. Однак її необхідно оцінювати в контексті реальних потреб дітей у тимчасовій опіці.

Найвищі темпи зростання зафіксовано між роками 2024 та 2025. За цей період чисельність патронатних сімей збільшилася із 341 до 559 одиниць, що становить приріст на 218 сімей (63,9%). Одночасно кількість дітей, охоплених

послугою, зросла із 692 до 1065 осіб, тобто на 373 дитини (53,9%). Ця тенденція корелює з офіційними даними за 2025 рік, які підтверджують ключову роль проєкту в розбудові системи підтримки дітей та поширення послуг патронатного виховання «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату», планувалося досягти 500 патронатних сімей, але фактично було залучено 559 сімей.⁵⁶ Перевиконання планового орієнтира становить 59 сімей, або 11,8% понад план.

Однак кількісне зростання не означає повного задоволення потреби. Міністерство соціальної політики у 2025 році зазначало, що щороку близько 7 000 дітей потребують тимчасового альтернативного догляду.⁵⁷ Якщо порівняти орієнтовну річну потребу в 7000 дітей із фактичним показником 1065 дітей, які перебували в патронатних сім'ях станом на 1 серпня 2025 року, то прямий коефіцієнт покриття становить лише 15,2% ($1065 / 7000 \times 100$). Різниця між орієнтовною потребою та поточним показником сягає 5935 дітей. Варто зазначити, що це порівняння має певні обмеження, адже 7000 дітей – це розрахунок річної потреби, тоді як 1065 – це моментальний зріз ситуації. Проте воно чітко ілюструє проблему: попри активне розширення мережі патронатних сімей, її ресурсів все ще недостатньо для задоволення соціального попиту у повному обсязі. Середня кількість дітей на одну патронатну сім'ю є важливим додатковим показником ефективності використання мережі. У 2017 році цей показник становив 3,71 дитини на сім'ю, однак через невелику кількість сімей він не був стабільним.

Протягом періоду 2019–2020 років середнє навантаження знизилося до 1,25 дитини на сім'ю. З 2021 по 2025 роки цей показник варіювався в межах від

⁵⁶ Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Громади залучили більше запланованої кількості сімей патронатних вихователів. 11.08.2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/hromady-zaluchyly-bilshe-zaplanovanoi-kilkosti-simey-patronatnykh-vykhovateliv>

(дата звернення: 01.05.2026)

⁵⁷ Державна служба України у справах дітей. В Україні 559 сімей патронатних вихователів. 11.08.2025. URL: <https://children.gov.ua/news/v-ukrayini-559-simey-patronatnykh-vykhovateliv>

(дата звернення: 01.05.2026)

1,74 до 2,03 дитини, а станом на 2025 рік дорівнював 1,91. Такі зміни вказують на поступове зростання ефективного використання патронатної системи. Водночас оптимальне навантаження не можна визначати тільки середнім числом дітей – воно значно залежить від багатьох факторів, таких як вік і стан здоров'я дитини, її травматичний досвід, наявність братів і сестер, інвалідність і рівень доступної підтримки з боку міждисциплінарної команди.

Таблиця 3 – Динаміка кількості патронатних сімей і дітей у 2017–2025 роках

Рік	Кількість патронатних сімей	Кількість дітей	Середня кількість дітей на сім'ю
2017	7	26	3,71
2018	51	89	1,75
2019	125	156	1,25
2020	168	210	1,25
2021	185	328	1,77
2022	249	451	1,81
2023	287	500	1,74
2024	341	692	2,03
2025	559	1065	1,91

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Офіційний звіт за 2021 рік акцентував увагу на тому, що результативність функціонування інституту патронатного виховання залежить від впровадження комплексного підходу, професійної компетентності та узгоджених дій усіх залучених осіб, а саме патронатного вихователя, фахівця із соціальної роботи та інших представників міждисциплінарної команди. У зв'язку з цим збільшення кількості дітей у рамках однієї патронатної родини є доцільним лише тоді, коли це не погіршує рівень наданого догляду, не спричиняє надмірного навантаження на вихователя та не обмежує можливість дитини отримати необхідну психологічну, медичну, освітню чи соціальну підтримку. На основі доступних даних можна підтвердити тенденцію до розширення мережі патронатних родин, однак достовірну оцінку якості надання послуг у кожному конкретному випадку неможливо зробити без детальної інформації про хід супроводу.

Аналіз регіонального масиву свідчить, що середній показник становить 23,62 патронатні родини на область, тоді як медіанний показник дорівнює 24,50. Мінімальне значення зафіксовано у Луганській області (0 родин), а максимальне – у Харківській області (60 родин). Коефіцієнт варіації становить 64,3%, що вказує на значну нерівномірність у територіальному розподілі даної послуги. Для соціальної послуги, яка має гарантувати дитині доступ до сімейного середовища за умов кризи, подібні диспропорції стають суттєвим обмежувальним фактором. Отже, реальна доступність патронату залежить не лише від загальнонаціональної політики, але й від адміністративної спроможності конкретних регіонів та громад.

До групи регіонів із найнижчими показниками належать Луганська область (0 родин), Донецька (1 родина), Волинська (6 родин), Херсонська (6 родин) і Сумська області (9 родин). Загальна кількість патронатних сімей у цих областях дорівнює лише 22. Водночас вісім областей демонструють високі показники – понад 30 патронатних родин у кожній; загалом ці регіони включають 320 родин, що становить 56,4% загального масиву. Такий значний дисбаланс свідчить про помітний розрив між регіонами-лідерами та областями з недостатнім рівнем розвитку даної соціальної послуги.

Частина зазначених регіональних диспропорцій пояснюється наслідками військового конфлікту, що включають переміщення населення, тимчасову окупацію територій та руйнування соціальної інфраструктури. Таким чином, низькі показники у Донецькій, Луганській та Херсонській областях не можуть бути трактовані виключно як прояви управлінського дефіциту. Однак невисокий рівень охоплення в інших регіонах свідчить про наявність низки інституційних викликів, серед яких кадрові, організаційні, інформаційні та фінансові бар'єри. Як зазначалося у звіті за 2021 рік, розвиток мережі патронатних сімей все ще не відповідає існуючим соціальним потребам, а розвиток послуги в територіальних

громадах відбувається уповільнено.⁵⁸ Дані 2025 року показують, що загальна кількість сімей значно зросла, але проблема нерівномірності не зникла.

Таблиця 4 – Регіональна концентрація патронатних родин у 2025 році

Група областей	Області	Кількість родин	Частка у регіональному масиві
Топ-5	Харківська обл. (60), Черкаська обл. (53), Житомирська обл. (43), Дніпропетровська обл. (38), Чернігівська обл. (36)	230	40,6%
30 і більше родин	Дніпропетровська обл., Житомирська обл., Львівська обл., Одеська обл., Харківська обл., Хмельницька обл., Черкаська обл., Чернігівська обл.	320	56,4%
10 і менше родин	Волинська обл., Донецька обл., Луганська обл., Сумська обл., Херсонська обл.	22	3,9%
Найнижчі 5	Луганська обл. (0), Донецька обл. (1), Волинська обл. (6), Херсонська обл. (6), Сумська обл. (9)	22	3,9%

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Регіональна нерівність безпосередньо впливає на права дитини. Якщо у громаді або поблизу неї немає патронатної сім'ї, органи влади мають менше варіантів для швидкого сімейно-орієнтованого рішення. У практичному вимірі це може означати довше перебування дитини у лікарні, центрі соціально-психологічної реабілітації або іншому закладі. Тому показник кількості патронатних сімей за областями є не просто адміністративною статистикою, а індикатором реальної доступності права дитини на сімейне середовище.

Офіційне повідомлення Міністерства соціальної політики від 16 червня 2025 року додатково показує нерівномірність на рівні громад: у лідерах за

⁵⁸ Звіт за результатами дослідження практики здійснення патронату над дитиною в Україні. Київ, 2021.
URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/document_361937fc_b870_4691_8bf2_4d6fa95052b1_2dbec53ab1.pdf
(дата звернення: 01.05.2026)

часткою громад, де запроваджено послугу патронату, були Харківщина – 48% громад області, Черкащина – 39%, Кіровоградщина – 37%; найнижчі показники охоплення громад були на Волині – 7% і Закарпатті – 6%.⁵⁹ Цей індикатор є особливо важливим у контексті децентралізації, адже дитина отримує доступ до патронату не в абстрактній «середній Україні», а в конкретній громаді.

Третій вимір масштабу – організаційна підготовка спеціалістів. У наданому аркуші «тренінги спеція» зафіксовано 54 тренінги для спеціалістів у 2025 році. Середнє значення за областями становить 2,25 тренінги, медіанне – 2,00. Найбільше тренінгів зафіксовано у Житомирській області – 7, Харківській і Хмельницькій – по 5, Івано-Франківській, Миколаївській та Одеській – по 4. У Донецькій, Кіровоградській, Луганській і Херсонській областях у наданому масиві вказано 0 тренінгів.

Зіставлення кількості тренінгів із кількістю патронатних родин демонструє помірний позитивний зв'язок: коефіцієнт кореляції між двома масивами становить приблизно 0,6. Цей показник не доводить причинно-наслідкового зв'язку, адже тренінги можуть бути як передумовою розвитку, так і наслідком уже наявної мережі. Однак він підтверджує, що організаційна активність, підготовка фахівців і розвиток послуги пов'язані між собою. Тому тренінги доцільно розглядати як індикатор інституційної спроможності, а не як другорядний захід.

Програма підготовки патронатних вихователів розрахована на 120 годин, із яких 91 година припадає на аудиторну роботу, а 29 годин – на самостійну роботу; програма містить теоретичний, практичний і міждисциплінарний блоки.⁶⁰ У контексті масштабу це означає, що кількість патронатних сімей не

⁵⁹ Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. За півтора року понад 650 дітей раннього віку уникнули будинків дитини завдяки послугі патронату. 16.06.2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/za-pivtora-roku-ponad-650-ditey-rannoho-viku-unyknyly-budynkiv-dytny-zavdyaky-posluzi-patronatu> (дата звернення: 01.05.2026)

⁶⁰ Звіт за результатами дослідження практики здійснення патронату над дитиною в Україні. Київ, 2021. URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/document_361937fc_b870_4691_8bf2_4d6fa95052b1_2dbec53ab1.pdf (дата звернення: 01.05.2026)

може бути збільшена лише адміністративним рішенням. Для розширення мережі потрібні підготовлені кандидати, помічники, соціальні працівники, служби у справах дітей, психологи, освітні та медичні фахівці.

Результативність патронату найкраще оцінюється за тим, що відбувається з дитиною після завершення перебування. За офіційними даними Міністерства соціальної політики, з 1529 дітей, які завершили перебування в патронаті з початку попереднього року, 96% не потрапили до інституційних закладів. У деталізації результатів: 648 дітей, або 42,4%, повернулися до біологічних сімей; 694 дитини, або 45,4%, були влаштовані в нові постійні сім'ї; 130 дітей, або 8,5%, досягнули повноліття, вступили на навчання, тимчасово були влаштовані в сім'ї родичів тощо; 57 дітей, або 3,7%, були влаштовані до закладів.⁶¹

Ці цифри дозволяють зробити кілька висновків. По-перше, патронат виконує основну превентивну функцію: абсолютна більшість дітей після завершення послуги не потрапляє до інституційного догляду. По-друге, результативність має дві різні форми: реінтеграцію в біологічну сім'ю і перехід до нової постійної сімейної форми. Разом повернення до біологічних сімей і влаштування в нові постійні сім'ї охоплюють 87,8% дітей, які завершили перебування в патронаті. По-третє, показник 3,7% влаштування до закладів означає, що патронат не повністю усуває ризик інституціалізації, але істотно його знижує.

Для порівняння, станом на 1 березня 2021 року діяло 182 сім'ї патронатних вихователів, до яких було влаштовано понад 950 дітей. Із них близько 44% повернулися до біологічних сімей, 48% були влаштовані до сімейних форм виховання, а 8% – до центрів соціально-психологічної реабілітації та інтернатів. Порівняння з 2025 роком показує, що частка повернення до біологічних сімей

⁶¹ Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Громади залучили більше запланованої кількості сімей патронатних вихователів. 11.08.2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/hromady-zaluchyly-bilshe-zaplanovanoi-kilkosti-simey-patronatnykh-vykhovateliv>
(дата звернення: 01.05.2026)

залишається близькою: 44% у 2021 році і 42,4% у 2025 році. Частка сімейного влаштування також близька: 48% у 2021 році і 45,4% у 2025 році, якщо брати лише нові постійні сім'ї. Натомість частка влаштування до закладів зменшилася з 8% до 3,7%, що є позитивною динамікою за індикатором деінституціалізації.

Таблиця 5 – Результати завершення перебування дітей у патронаті за даними 2025 року

Показник результативності	Кількість дітей	Частка	Зміст для оцінки політики
Повернулися до біологічних сімей	648	42,4%	Реінтеграція сім'ї
Влаштовані в нові постійні сім'ї	694	45,4%	Перехід до сталої сімейної форми
Досягли повноліття / навчання / родичі тощо	130	8,5%	Інші неінституційні рішення
Влаштовані до закладів	57	3,7%	Залишковий ризик інституціалізації
Не потрапили до інституцій	1472	96,3% (офіційно узагальнено як 96%)	Ключовий результат деінституціалізації

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Державна служба України у справах дітей повідомляла, що за період роботи проєкту «Родина для кожної дитини: розвиток сімейного патронату» послугу отримали або продовжують отримувати 2594 дитини; з них 1065 дітей перебували у патронатних сім'ях станом на 1 серпня 2025 року, а 1529 завершили перебуванні.⁶² Це дозволяє розмежувати два типи показників: поточний показник, який характеризує одночасну завантаженість системи, і накопичений

⁶² Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Громади залучили більше запланованої кількості сімей патронатних вихователів. 11.08.2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/hromady-zaluchyly-bilshe-zaplanovanoi-kilkosti-simey-patronatnykh-vykhovateliv> (дата звернення: 01.05.2026)

показник, який характеризує загальну кількість дітей, охоплених послугою в межах певного періоду. Для оцінювання масштабу потрібні обидва виміри.

Для узагальнення емпіричних показників застосовано п'ятибальну інтерпретаційну шкалу. За індикатором динаміки мережі оцінка є високою: з 7 сімей у 2017 році до 559 у 2025 році, тобто майже у 79,9 раза. За індикатором кількості дітей оцінка також висока: з 26 дітей у 2017 році до 1065 у 2025 році, тобто майже у 41,0 раза. За індикатором виконання плану 2025 року оцінка висока, оскільки фактичні 559 сімей перевищили орієнтир 500. Проте за індикатором покриття щорічної потреби оцінка залишається низькою: 1065 дітей становлять лише 15,2% від орієнтовної річної потреби у 7000 дітей.

За індикатором регіональної рівномірності оцінка є середньо-низькою. Послуга представлена в більшості областей, але на п'ять провідних областей припадає понад 40% регіонального масиву, коефіцієнт варіації становить 64,3%, а в окремих областях кількість родин є нульовою або мінімальною. Отже, національний прогрес ще не перетворився на однаково доступну систему у всіх громадах. Для інтегральної оцінки це означає, що масштаб реалізації має суперечливий характер: динаміка висока, але територіальне покриття нерівномірне.

За індикатором результативності після завершення патронату оцінка є високою: 96% дітей не потрапили до інституцій. За індикатором повернення до біологічної сім'ї оцінка є середньою: 42,4% є значущим результатом, але він також означає, що понад половина дітей не повертається до біологічної сім'ї. Це не обов'язково є негативним показником, оскільки для частини дітей повернення може суперечити найкращим інтересам. Тому цей індикатор треба тлумачити не як абсолютну норму, а як показник здатності системи працювати з біологічною сім'єю і створювати умови для безпечної реінтеграції.

За індикатором влаштування до нових постійних сімей результат також є суттєвим: 45,4% дітей отримали постійне сімейне рішення. Разом із 42,4%

повернення до біологічної сім'ї це формує 87,8% сімейно-орієнтованих рішень. За індикатором інституційного розміщення результат позитивний, оскільки лише 3,7% дітей були влаштовані до закладів. Саме цей показник найбільш прямо підтверджує ефективність патронату як альтернативи інтернатному догляду.

Водночас наявні дані не дають змоги повністю оцінити стійкість результатів. Для цього потрібні додаткові показники: середня тривалість перебування дитини в патронатній сім'ї; частка випадків, де строк перевищував три або шість місяців; частка повторного вилучення після повернення до біологічної сім'ї; доступ дітей до психологічної, медичної та освітньої допомоги; кількість засідань міждисциплінарної команди; частка дітей з індивідуальним планом підтримки; частка біологічних сімей, які отримали соціальний супровід після повернення дитини. Без цих даних можна підтвердити проміжний результат на момент вибуття з патронату, але не можна остаточно підтвердити довгострокову стабільність кожного рішення.

Така обережність є принциповою. Показник «не потрапили до інституцій» є сильним, але він не відповідає на всі питання якості. Дитина може бути влаштована в сімейну форму, але потребувати тривалої реабілітації; біологічна сім'я може прийняти дитину назад, але залишатися у зоні ризику; патронатний вихователь може забезпечити безпечне середовище, але потребувати супервізії. Тому результативність патронату має оцінюватися не лише за фактом вибуття, а й за подальшою стабільністю рішення та якістю супроводу.

Таблиця 6 – Зважений розрахунок індикаторів

Індикатор	Нормалізоване значення	Вага	Зважений внесок
Навантаження	0,31	0,10	0,03
Візити/міс	0,37	0,10	0,04
Координація	0,58	0,13	0,08
Затримки	0,16	0,12	0,02
Супервізія	0,37	0,10	0,04
Реінтеграція	0,64	0,15	0,10
Стабільність	0,49	0,10	0,05
Контакти	0,70	0,08	0,06

Задоволеність	0,65	0,06	0,04
Документація	0,46	0,06	0,03
Разом		1,00	0,47 / 2,34 бала з 5

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

На таблиці 2.2.5 представлено систему нормалізованих індикаторів, які охоплюють аспекти навантаження, кількості візитів, координації, затримок, супервізії, реінтеграції, стабільності, контактів, задоволеності та документації. Застосування відповідних вагових коефіцієнтів до зазначених індикаторів дає змогу визначити інтегрований зважений показник, що дорівнює 0,47 за шкалою від 0 до 1 або 2,34 бала за п'ятибальною шкалою.

Цей результат демонструє середній рівень ефективності послуги: сильні результати за окремими індикаторами урівноважуються слабшими операційними показниками, які стосуються зокрема затримок, рівня навантаження, кількості візитів і якості супервізії. Ці дані свідчать про те, що зростання кількості патронатних сімей без одночасного розвитку систем супервізії, міжвідомчої координації та соціальної роботи з біологічними сім'ями може негативно вплинути на загальну якість результатів.

Орієнтація виключно на збільшення кількісних показників без адекватного забезпечення професійної підтримки ризикує призвести до перевантаження патронатних вихователів, затримок у процесі прийняття рішень та зведення планування виходу дитини з патронату до формальної процедури. У зв'язку з цим індикаторна модель розвитку повинна враховувати як масштаб, так і ефективність реалізації заходів. З перспективи державної соціальної політики найпереконливішим аргументом на користь розширення програми патронату є її здатність запобігати інституційному розміщенню дітей.

Зокрема, якщо 96% дітей, які закінчили перебування в патронатних сім'ях, уникають розміщення в інституціях, це підкреслює критично важливу роль

патронату як сімейної послуги проміжного типу між кризовою ситуацією в рідній сім'ї та ухваленням остаточного рішення щодо майбутнього дитини. Завдяки патронату дитина залишається в сімейному оточенні в той час, коли фахівці здійснюють оцінювання ситуації, працюють із біологічними батьками або визначають нову постійну сім'ю.

Показник 42,4% повернення дітей до їхніх біологічних сімей свідчить про те, що патронат не варто сприймати лише як тимчасовий механізм для альтернативного розміщення. Ефективність цієї послуги безпосередньо залежить від роботи з батьками або законними представниками дитини. За відсутності всебічної підтримки біологічної сім'ї патронат ризикує стати лише тимчасовою заміною інтернатного догляду без виконання своєї основної функції – сприяння реінтеграції дитини в рідну родину.

Саме тому показник повернення має бути тісно пов'язаний із показниками ефективності соціального супроводу: частотою візитів спеціалістів, наявністю чіткого плану роботи з сім'єю, доступом до необхідної медичної допомоги, програм лікування залежностей, забезпеченням зайнятості, житла та психологічної підтримки.

Показник у 45,4% успішного влаштування дітей у нові постійні сім'ї засвідчує ключову роль патронату як важливого перехідного етапу в процесі прийняття рішень. Для дітей, які не мають можливості безпечно повернутися до своїх біологічних батьків, патронат забезпечує необхідний час і простір для пошуку альтернативної сімейної форми опіки, запобігаючи їх автоматичному влаштуванню до інтернатних закладів. Таким чином, ефективність патронату полягає не лише в сприянні поверненню дитини до біологічної родини, а й у створенні умов для пошуку відповідного сімейного середовища тоді, коли це повернення є неможливим або небезпечним.

Низький показник інституційного розміщення, що становить лише 3,7%, є важливим досягненням у контексті політики деінституціалізації. Це свідчить про

те, що патронат може стати дієвим інструментом для зменшення залежності від інтернатних форм догляду за дітьми. Водночас цей показник не вказує на повну ліквідацію ролі інституційних закладів у системі соціального захисту. У випадках, коли йдеться про дітей із комплексними потребами, інвалідністю, тяжкими медичними станами або за відсутності доступних сімейних форм опіки, інституційні заклади можуть все ще виконувати функцію крайнього заходу.

Основним завданням державної політики є не прагнення до повного статистичного «обнуління» таких установ за відсутності ефективних альтернатив, а забезпечення того, щоб кожне таке розміщення було обґрунтованим, виправданим і зведеним до мінімально можливої тривалості.

Одним із слабких місць статистичної бази є відсутність повного відкритого регіонального масиву даних, який би охоплював не лише кількість сімей, але також кількість дітей, тривалість їх перебування, причини влаштування та результати вибуття по кожній області. Наприклад, дві області можуть мати однакову кількість патронатних сімей, але при цьому значно відрізнятись за кількістю дітей, термінами їх перебування чи часткою повернень дітей до біологічних сімей. Для побудови ефективної системи на основі доказових даних необхідна регулярна й публічна статистика не тільки щодо кількісних показників сімей, але й стосовно результатів завершених випадків у зведеній формі.

На основі доступних даних можливе визначення трьох рівнів результативності патронату. Перший – операційний рівень: мережа патронатних сімей поступово розширюється, планові показники на 2025 рік перевиконуються, а кількість дітей у патронатних сім'ях зростає. Другий – соціальний рівень: після перебування у патронатних сім'ях більшість дітей не потрапляє до інституцій, значна частина повертається до біологічних сімей або отримує постійну форму сімейного виховання. Третій – системний рівень: незважаючи на позитивні результати, мережа все ще не задовольняє весь запит, а регіональна нерівномірність залишається суттєвою проблемою. Саме третій рівень свідчить

про те, що патронат в Україні демонструє значну ефективність як інструмент, але поки що не є доволі масштабованою системою.

У контексті моделі індикаторів це можна сформулювати так: для дітей, які вже скористалися послугою патронату, її результативність є високою; проте рівень доступу до послуги для всіх дітей, які потенційно її потребують, залишається недостатнім; розвиток регіональної рівномірності є проблемним; організаційна спроможність поступово зростає, водночас вимагаючи якісної підготовки фахівців та активної участі громад. Такий підхід до аналізу дає змогу уникнути двох крайнощів – недооцінки позитивного впливу патронату та перебільшення його фактичної доступності на національному рівні.

Масштаб впровадження патронатного виховання в Україні у період 2017–2025 років демонструє помітну позитивну динаміку. Кількість патронатних сімей зросла з 7 до 559, а кількість дітей, які отримали послугу, збільшилася з 26 до 1065. Ба більше, запланований показник на 2025 рік у 500 сімей вже перевищено. Однак аналіз співвідношення поточного охоплення із прогнозованою щорічною потребою у 7000 дітей свідчить, що послуга наразі задовольняє лише близько 15,2% цієї потреби. Тож ключовий висновок такий: незважаючи на стрімкий розвиток, патронат поки що недостатньо масштабний, аби повною мірою замінити інституційні форми реагування на кризові ситуації дітей.

Результативність впровадження патронатного виховання виглядає більш обнадійливою, ніж його розмах. Дані за 2025 рік свідчать, що 96% дітей, які завершили перебування в патронатних сім'ях з початку попереднього року, не опинилися в інституційних закладах. З них 42,4% повернулися до своїх біологічних родин, 45,4% знайшли нові постійні сім'ї, а лише 3,7% потрапили до закладів інституційного догляду. Ці показники підтверджують ефективність патронатного виховання як потужного інструменту деінституціалізації та побудови сімейно-орієнтованої соціальної політики. Однак результативність

напрямку залежить від кількох факторів: якісного соціального супроводу, ефективної міжвідомчої координації, підтримки біологічних родин і професійної підготовки патронатних вихователів.

Загалом патронатне виховання в Україні можна оцінити як політику із значним соціальним ефектом для дітей, які мали можливість скористатися цією послугою. Водночас рівень загального покриття залишається недостатнім, а територіальна доступність послуги є нерівномірною. Ці аспекти необхідно враховувати під час комплексної оцінки ефективності: високі результати щодо запобігання інституціоналізації не повинні приховувати проблем із недостатнім розвитком мережі патронатних сімей, так само як і ці недоліки не мають применшувати доведену користь цієї послуги як альтернативи інтернатному догляду. Подальше вдосконалення політики має бути спрямоване на розширення кількості патронатних сімей у регіонах із низьким охопленням, системну підготовку фахівців, розбудову супервізійних механізмів та створення уніфікованої системи моніторингу результатів після завершення перебування дитини у патронатній сім'ї.

Для подальшої комплексної оцінки важливо розрізняти індикатори масштабу за двома категоріями: показники «ресурсної наявності» та показники «фактичної доступності». Під ресурсною наявністю мають на увазі кількісні аспекти, такі як кількість створених патронатних сімей, кандидатів, проведених тренінгів, наявність міждисциплінарних команд і обсяг фінансування. Фактична доступність, у свою чергу, означає можливість швидкого влаштування дитини, що опинилась у кризовій ситуації, в патронатну сім'ю в межах її громади або в сусідній, без потреби перебування у лікарні чи дитячому закладі. На сьогодні найкраще вимірюваними є показники ресурсної наявності, тоді як для оцінки фактичної доступності бракує статистичних відомостей: потрібні дані про середню тривалість часу від виявлення дитини до її влаштування, кількість відмов через брак вільних патронатних сімей, частоту міжмуніципального

влаштування та відсоток громад із розробленими механізмами доступу до послуги патронату.

Одним із ключових індикаторів, що потребує включення до оцінки, є «швидкість ухвалення рішення щодо дитини». Патронат є тимчасовою послугою, тому тривале перебування дитини без прийняття відповідного рішення може сигналізувати не про якісний догляд, а скоріше про затримки в роботі уповноважених органів, судового розгляду, оцінки стану біологічної сім'ї чи пошуку постійного сімейного середовища. Наявна статистика дозволяє встановити кількість дітей і результати їх вибуття з патронату, однак не дає повної картини щодо середньої тривалості перебування. Тому зазначений показник слід позначити як важливий для інтегральної оцінки, однак недостатньо підтриманий емпіричними даними. Для його коректного обчислення потрібна інформація про кожен завершений випадок: дата влаштування, дата вибуття, причини вибуття та подальша форма догляду за дитиною.

Ще одним важливим компонентом є індикатор «сталість рішення після патронату». Дані 2025 року фіксують результати на момент завершення перебування у патронатній сім'ї: повернення до біологічної сім'ї, влаштування до нової постійної родини, перехід до інших неінституційних форм догляду або до закладу. Проте сам факт вибуття не гарантує, що дитина залишиться у безпечному середовищі через шість або дванадцять місяців. Для адекватної оцінки цього показника необхідно відстежувати частоту повторних кризових ситуацій, повторного вилучення дітей, повторного їхнього влаштування в патронатну сім'ю чи заклад. За відсутності таких даних висновки повинні бути обережними: можна підтвердити високу короткотермінову ефективність патронату як альтернативи інституційному розміщенню, однак неможливо повністю гарантувати довгострокову сталість прийнятих рішень.

Показник «співвідношення між кількістю дітей та кількістю підготовлених сімей» має значний управлінський потенціал. Так, у 2025 році середнє

навантаження становило 1,91 дитини на одну сім'ю, що на перший погляд виглядає допустимим. Однак середнє значення не враховує вагомі нюанси. Наприклад, одні сім'ї можуть тимчасово не приймати дітей, інші працюють із братами та сестрами, а решта забезпечують догляд за дітьми раннього віку або тими, хто має особливі потреби, де рівень навантаження не обмежується лише чисельністю дітей. Тому для повноти картини до цього індикатора слід додати дані про кількість активних сімей, кількість вільних місць, чисельність випадків спільного влаштування братів і сестер, а також про дітей із інвалідністю чи складними медичними потребами.

Оцінку тренінгів для спеціалістів потрібно розглядати радше як початковий, а не кінцевий критерій якості. Сам факт проведеного тренінгу не гарантує, що учасники здобули належні компетенції чи мають достатні ресурси для ефективного виконання роботи. У майбутніх моделях оцінювання важливо включати індикатори післятренінгової підтримки: дані про супервізії, повторне навчання фахівців, міжвідомчі зустрічі та частку кейсів, де рішення ухвалюються за участі повного складу міждисциплінарної команди. У наявному масиві інформації поки що фіксується кількість тренінгів, однак немає аналітики щодо засвоєних знань або впливу на практику роботи з дітьми та сім'ями.

Індикаторна модель передбачає чітке розрізнення між «вихідними ресурсами», «процесом» і «результатом». Під ресурсами мається на увазі наявність підготовлених сімей, фінансування, кваліфікованих спеціалістів і нормативної бази. Процес охоплює швидкість влаштування дітей, оцінку потреб дитини, роботу з її біологічними батьками, організацію зустрічей із родиною, координування патронатного вихователя та засідання міждисциплінарної команди. Результат – це забезпечення безпечного повернення дитини до сім'ї, постійне сімейне влаштування, запобігання інституціоналізації й стабільність ухвалених рішень після вибуття. Хоча наявні дані найкраще відображають ресурси та результати, інформація про процес залишається слабко висвітленою. А саме процесні показники допомагають зрозуміти, чому в одних регіонах

патронат демонструє стабільну ефективність, тоді як у інших його розвиток залишається повільним.

Практичне значення запропонованих індикаторів полягає у їх здатності забезпечувати чітке розмежування між досягненнями політики та її нерозв'язаними викликами. Серед ключових успіхів можна відзначити значне розширення мережі, яка збільшилася з 7 до 559 сімей; можливість одночасного перебування понад 1000 дітей у патронатній опіці; факт, що 96% дітей після закінчення перебування в таких умовах не повернулися до закладів інституційного догляду; а також те, що за півтора року 658 дітей раннього віку змогли уникнути потрапляння до будинків дитини. Водночас існують певні нерозв'язані проблеми, серед яких недостатнє задоволення потреб для 7000 дітей щорічно, регіональна диспропорція у забезпеченні послуг, неповні дані про тривалість перебування дітей в патронаті та сталість прийнятих рішень. Додатково наголошується на необхідності розробки більш системного підходу до оцінювання якості соціального супроводу.

У висновку, патронатне виховання в Україні можна охарактеризувати як інструмент соціальної політики, що демонструє високу результативність для дітей, які вже отримали доступ до цієї послуги. Утім, його вплив залишається обмеженим через недостатній рівень загального охоплення на національному рівні. Перспективи подальшого розвитку цієї форми виховання повинні передбачати не лише розширення мережі патронатних сімей, а й зосередження зусиль на усуненні регіональних диспропорцій, підвищенні якості підготовки спеціалістів, забезпеченні ефективної супервізії, поглибленні міждисциплінарної взаємодії та впровадженні систематичного моніторингу результатів після завершення патронату. Гармонійне поєднання кількісного розширення патронатної мережі із забезпеченням якісного супроводу дитини та її родини є ключовою умовою підвищення ефективності цієї форми виховання як важливого елемента державної соціальної політики.

ВИСНОВОК

Проведене дослідження дає підстави трактувати патронатне виховання в Україні не як допоміжний механізм тимчасового розміщення дитини, а як важливий інструмент державної соціальної політики у сфері захисту дитинства. Його зміст полягає не лише у створенні безпечного середовища для дитини на період сімейної кризи, а й у роботі з біологічною родиною, оцінці ризиків, запобіганні інституційному влаштуванню та підготовці стабільного рішення щодо подальшого життя дитини. Тому ефективність патронату доцільно оцінювати через поєднання інституційної спроможності, якості соціального супроводу, територіальної доступності та результатів завершених випадків.

Головний висновок роботи полягає в тому, що патронатне виховання в Україні демонструє високу результативність для дітей, які вже отримали доступ до цієї послуги, однак його системна ефективність обмежується недостатнім масштабом і нерівномірністю розвитку в регіонах. Динаміка 2017–2025 років засвідчує помітне розширення мережі: від 7 патронатних сімей на початку впровадження до 559 сімей у 2025 році. Водночас фактичне охоплення – 1065 дітей у 2025 році – не відповідає орієнтовній щорічній потребі, яка становить близько 7000 дітей. Отже, проблема полягає не у відсутності результату, а в тому, що позитивний ефект послуги поки що доступний лише частині дітей, які потребують тимчасового сімейного догляду.

Аналіз завершених випадків підтверджує, що патронат працює як інструмент деінституціалізації. Із 1529 дітей, які залишили патронатні сім'ї, 96% не були направлені до інституційних закладів; 42,4% повернулися до біологічних сімей, 45,4% були влаштовані до постійних сімейних форм виховання, а частка дітей, направлених до закладів, становила лише 3,7%. Ці дані важливі як підтвердження зміни самої логіки державного реагування на кризу в сім'ї: дитина не ізолюється в інституції, а отримує шанс залишитися в сімейному середовищі, доки фахівці працюють над її подальшим захистом.

Водночас отримані результати не дають підстав для спрощеного висновку про повну ефективність системи. Регіональна концентрація

патронатних сімей, значні відмінності між областями та залежність розвитку послуги від ресурсів конкретних громад свідчать, що доступ до патронату досі має нерівний характер. Частково це пояснюється наслідками війни, переміщенням населення, окупацією частини територій і руйнуванням соціальної інфраструктури. Проте ключовим викликом залишається інституційна спроможність громад: наявність підготовлених фахівців, здатність організувати міжвідомчу взаємодію, забезпечити супровід патронатної родини та підтримати біологічну сім'ю після повернення дитини.

У ширшому контексті патронатне виховання є показником того, наскільки українська соціальна політика здатна переходити від інституційної моделі догляду до моделі раннього втручання, підтримки сім'ї та роботи на рівні громади. Якщо держава обмежиться лише збільшенням кількості патронатних сімей без посилення якості супроводу, існує ризик формального розширення системи без належної стійкості результатів. Тому подальший розвиток патронату має поєднувати кількісне зростання з професійною підготовкою фахівців, супервізією, стабільним фінансуванням, дієвою міждисциплінарною командою та постійним моніторингом.

Практичний висновок дослідження полягає в необхідності змістити акцент із простого обліку створених патронатних сімей на оцінку повного циклу надання послуги. Для державної політики це означає потребу у регулярному зборі даних про причини влаштування дітей, тривалість перебування в патронаті, випадки відмов через нестачу місць, якість роботи з біологічними батьками та стабільність рішень після завершення патронату. Саме така доказова база дозволить оцінювати не лише кількість наданих послуг, а й довготривале покращення становища дитини.

Отже, патронатне виховання в Україні вже довело свою цінність як альтернатива інтернатному догляду, але ще не стало достатньо доступною та рівномірно розвиненою складовою соціальної політики. Його подальший розвиток має відбуватися як частина ширшої реформи системи захисту дітей: із

посиленням громад, професіоналізацією соціального супроводу, підтримкою патронатних вихователів і створенням доказової системи моніторингу. Лише за таких умов патронат зможе виконувати свою головну функцію, допомагати державі ухвалювати рішення, які зберігають для дитини шанс на стабільне сімейне майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Костіна В. Соціальна підтримка та соціальний захист дітей з особливими потребами в умовах війни в Україні. Ввічливість. Humanitas. 2023. № 3. С. 138–149. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/11ZeJ3Z9/> (дата звернення: 01.05.2026)
2. Державна служба України у справах дітей. В Україні 559 сімей патронатних вихователів. 11.08.2025. URL: <https://children.gov.ua/news/v-ukrayini-559-simey-patronatnykh-vykhovateliv> (дата звернення: 01.05.2026).
3. Деякі питання здійснення патронату над дитиною : постанова Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 № 148. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/148-2017-%D0%BF> (дата звернення: 01.05.2026).
4. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19> (дата звернення: 01.05.2026).
5. Звіт за результатами дослідження практики здійснення патронату над дитиною в Україні. Київ, 2021. URL: https://www.msp.gov.ua/api/uploads/document_361937fc_b870_4691_8bf2_4d6fa95052b1_2dbec53ab1.pdf (дата звернення: 01.05.2026).
6. Деякі питання організації надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 № 64. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/64-2026-%D0%BF> (дата звернення: 01.05.2026).
7. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 893. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/893-2021-%D0%BF> (дата звернення: 01.05.2026).
8. Мацієвський Ю. В. Як писати наукові роботи з політології? : навч. посіб. / Ю. В. Мацієвський, В. М. Лебедюк. 2-ге вид., перероб. і допов. Острог :

- Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2015. 148 с.
URL: <https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8540/> (дата звернення: 08.06.2026)
9. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. Громади залучили більше запланованої кількості сімей патронатних вихователів. 2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/hromady-zaluchyly-bilshe-zaplanovanoyi-kilkosti-simey-patronatnykh-vykhovateliv> (дата звернення: 01.05.2026).
10. Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України. За півтора року понад 650 дітей раннього віку уникнули будинків дитини завдяки послугі патронату. 16.06.2025. URL: <https://www.msp.gov.ua/press-center/news/za-pivtora-roku-ponad-650-ditey-rannoho-viku-unyknuly-budynkiv-dytyny-zavdyaky-posluzi-patronatu> (дата звернення: 01.05.2026).
11. Сімейний кодекс України. Стаття 252. Патронат над дитиною. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 01.05.2026).
12. Трубавіна І. Соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю. Державний центр соціальних служб для молоді. 2007. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/388238.pdf (дата звернення: 01.03.2026).
13. Ainsworth M. D. S., Blehar M. C., Waters E., Wall S. Patterns of Attachment: A Psychological Study of the Strange Situation. Hillsdale: Erlbaum, 1978. URL: <https://mindsplain.com/wp-content/uploads/2021/01/Ainsworth-Patterns-of-Attachment.pdf> (дата звернення: 10.05.2026).
14. Berrick J. D., Skivenes M., Roscoe J. N. Public perceptions of child protection, children's rights, and personal values: an assessment of two states. Children and Youth Services Review. 2023. Vol. 150. P. 1–8. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2023-82911-001> (дата звернення: 28.03.2026).
15. Bourdieu P. The Forms of Capital. Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education / ed. J. Richardson. New York: Greenwood, 1986. URL: https://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf (дата звернення: 15.03.2026).

16. Bowlby J. Attachment and Loss. Vol. 1: Attachment. New York: Basic Books, 1969. URL: <https://pep-web.org/browse/document/IPL.079.0000A?page=PR0006> (дата звернення: 10.05.2026).
17. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge: Harvard University Press, 1979. URL: https://raggeduniversity.co.uk/wp-content/uploads/2025/02/1_x_The-Ecology-of-Human-Development-_Experiments-by-Nature-and-Urie-Bronfenbrenner-Harvard-University-Press-Cambridge-Mass-1979-_compressed.pdf (дата звернення: 10.05.2026).
18. Browne K., Hamilton-Giachritsis C., Johnson R., Ostergren M. Overuse of Institutional Care for Children in Europe. BMJ. 2006. Vol. 332. P. 485–487. DOI: 10.1136/bmj.332.7539.485. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC1382554/> (дата звернення: 10.02.2026).
19. Castles F., Mitchell D. Worlds of Welfare and Families of Nations. Oxford University Press. 1993. URL: <https://scispace.com/pdf/different-worlds-of-welfare-capitalism-australia-the-united-3iv6ypa1pf.pdf> (дата звернення: 11.02.2026).
20. Coleman J. Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology. 1988. Vol. 94. P. 95–120. URL: <https://faculty.washington.edu/matsueda/courses/587/readings/Coleman%201988.pdf> (дата звернення: 15.03.2026).
21. Esping-Andersen G. Politics Against Markets: The Social Democratic Road to Power. Princeton University Press, 2017. URL: <https://dokumen.pub/politics-against-markets-the-social-democratic-road-to-power-reprintnbsped-0691604509-9780691604503.html> (дата звернення: 28.03.2026).
22. Esping-Andersen G. The Social Foundations of Post-Industrial Economies. Contemporary Sociology: A Journal of Reviews. 2001. URL:

- https://www.researchgate.net/publication/227467549_The_Social_Foundations_of_Post-Industrial_Economies (дата звернення: 02.10.2026).
23. Esping-Andersen G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. Princeton University Press. 1990. URL: <https://pagotto.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/05/the-three-worlds-of-welfare-capitalism-1990.pdf> (дата звернення: 11.02.2026).
24. Evaluation: A systematic approach / ed. by Freeman H. E., Rossi P. H. Beverly Hills, Calif.: Sage Publications, 1979. 336 p. URL: <https://digitallibrary.tsu.ge/book/2021/may/rideri/Rossi-Evaluation-A-systematic-approach.pdf> (дата звернення: 28.03.2026).
25. Giddens A. The Third Way: The Renewal of Social Democracy. Polity Press. 1998. URL: <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-3840102-f671a021af.pdf> (дата звернення: 11.02.2026).
26. Hassall A., Janse van Rensburg E., Trew S. et al. Does Kinship vs. Foster Care Better Promote Connectedness? A Systematic Review and Meta-Analysis. Clinical Child and Family Psychology Review. 2021. Vol. 24. P. 813–832. DOI: 10.1007/s10567-021-00352-6. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/34114134/> (дата звернення: 15.03.2026).
27. Heckman J. J. Skill Formation and the Economics of Investing in Disadvantaged Children. Science. 2006. Vol. 312(5782). P. 1900–1902. DOI: 10.1126/science.1128898. URL: https://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Science_v312_2006.pdf (дата звернення: 11.02.2026).
28. Hill M., Hupe P. Implementing Public Policy. SAGE Publications, 2014. 248 p. URL: <https://journals.openedition.org/irpp/pdf/5249> (дата звернення: 28.03.2026).
29. Howlett M. H., Perl A., Ramesh M. Studying Public Policy: Principles and Processes. Oxford University Press, 2020. 416 p. URL: <https://www.scribd.com/document/905357039/Studying-Public-Policy-Principles-and-Processes-4th-Edition-Howlett> (дата звернення: 28.03.2026).

30. Howlett M., Wu X., Ramesh M. Policy Capacity and Governance: Assessing Governmental Competences and Capabilities in Theory and Practice. Palgrave Macmillan, 2017. 467 p. URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=4028413> (дата звернення: 28.03.2026).
31. Johnson R. Young Children in Institutional Care at Risk of Harm. Trauma, Violence, & Abuse. 2006. Vol. 7, no. 1. P. 34–60. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16332980/> (дата звернення: 15.03.2026).
32. Kang H. Theoretical perspectives for child welfare practice on kinship foster care families. Families in Society: The Journal of Contemporary Social Services. 2007. URL: https://www.researchgate.net/publication/270399155_Theoretical_Perspectives_for_Child_Welfare_Practice_on_Kinship_Foster_Care_Families (дата звернення: 15.03.2026).
33. Kravchenko O. Socio-psychological support of mental health of the educational process participants in crisis situations. Social Work and Education. 2023. URL: <https://journals.uran.ua/swe/article/view/278485> (дата звернення: 01.03.2026).
34. Lipsky M. Street-Level Bureaucracy: The Dilemmas of the Individual in Public Service. Russell Sage Foundation, 1983. URL: <https://repository.law.umich.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=3857&context=mlr> (дата звернення: 28.03.2026).
35. March J., Olsen J. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. American Political Science Review. 1984. URL: <https://www.rochelleterman.com/ComparativeExam/sites/default/files/Bibliography%20and%20Summaries/March%20and%20Olson%201984.pdf> (дата звернення: 11.02.2026).
36. Measuring and monitoring children's well-being / ed. by Ben-Arieh A. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2001. 158 p. URL:

- <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147444> (дата звернення: 28.03.2026).
37. Midgley J. Social Development: Theory and Practice. Oxford University Press. 2010. URL: https://api.pageplace.de/preview/DT0400.9781446295984_A24018993/preview-9781446295984_A24018993.pdf (дата звернення: 11.02.2026).
38. Midgley J. Social Welfare in Global Context. Sage Publications. 1997. URL: <https://sk.sagepub.com/book/mono/social-welfare-in-global-context/toc> (дата звернення: 11.02.2026).
39. North D. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. Cambridge University Press. 1990. URL: https://epistemh.pbworks.com/f/8.%20Institutions_Institutional_Change_and_Economic_Performance.pdf (дата звернення: 10.02.2026).
40. Nutley P., Davies H., Smith S. What Works? Evidence-Based Policy and Practice in Public Services. Bristol: Policy Press, 2000. URL: https://www.researchgate.net/profile/Huw-Davies-3/publication/245842989_Debates_on_the_role_of_experimentation/links/56013a2a08ae07629e52bd4b/Debates-on-the-role-of-experimentation.pdf (дата звернення: 10.02.2026).
41. Nutley S. M., Walter I., Davies H. T. O. Using Evidence: How Research Can Inform Public Services. Bristol: Policy Press, 2007. URL: <https://docs.edtechhub.org/lib/NQSYULZI> (дата звернення: 10.05.2026).
42. Nutley S., Boaz A., Davies H., Fraser A. What Works Now? Evidence-Informed Policy and Practice Revisited. Policy Press. 2019. URL: <https://dokumen.pub/what-works-now-evidence-informed-policy-and-practice-9781447345527.html> (дата звернення: 11.02.2026).
43. OECD. Better Criteria for Better Evaluation: Revised Evaluation Criteria Definitions and Principles for Use. 2019. URL: https://www.oecd.org/en/publications/better-criteria-for-better-evaluation_15a9c26b-en.html (дата звернення: 10.05.2026).

44. Pierson P. The New Politics of the Welfare State. World Politics. 1996. URL: http://rszarf.ips.uw.edu.pl/welfare-state/pierson_politics.pdf (дата звернення: 11.02.2026).
45. Rossi P. H., Lipsey M. W., Henry G. T. Evaluation: A Systematic Approach. 8th ed. Thousand Oaks: Sage, 2019. URL: <https://www.scribd.com/document/479186046/Rossi-P-Lipsey-M-y-Henry-G-2019-pdf> (дата звернення: 10.05.2026).
46. Rubin D. M., Downes K. J., O'Reilly A. L. R. et al. Impact of Kinship Care on Behavioral Well-being for Children in Out-of-Home Care. Archives of Pediatrics & Adolescent Medicine. 2008. Vol. 162(6). P. 550–556. DOI: 10.1001/archpedi.162.6.550. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC2654276/> (дата звернення: 15.03.2026).
47. Scannapieco M., Hegar R., McAlpine D. Kinship foster care: Theory, research, and practice. Families in Society. 1997. Vol. 78, no. 5. P. 480–490. URL: https://www.researchgate.net/publication/265276440_Kinship_Care_and_Foster_Care_A_Comparison_of_Characteristics_and_Outcomes (дата звернення: 15.03.2026).
48. Scott W. R. Institutions and Organizations: Ideas, Interests, and Identities. Sage Publications. 2008. URL: <https://www.scribd.com/document/741888836/L-Scott-2008-Institutions-and-Organizations-Ideas-and-Interests> (дата звернення: 11.02.2026).
49. The State Service of Ukraine for Children and the Ukrainian Greek Catholic Church Unite to Protect Children's Rights. 2025. URL: <https://ugcc.ua/en/data/the-state-service-of-ukraine-for-children-and-the-ukrainian-greek-catholic-church-unite-to-protect-childrens-rights-1722/> (дата звернення: 10.02.2026).
50. Titmuss R. Social Policy: An Introduction. George Allen & Unwin. 1974. URL: <https://archive.org/details/socialpolicyintr0000titm/page/n9/mode/2up> (дата звернення: 11.02.2026).

51. United Nations. Convention on the Rights of the Child. United Nations General Assembly. 1989. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child> (дата звернення: 10.05.2026).
52. United Nations. Guidelines for the Alternative Care of Children. United Nations General Assembly. 2009. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/673583> (дата звернення: 10.05.2026).
53. UNN. Exceeding expectations: Ukraine already has 559 foster families who support over a thousand children in difficult life circumstances. 2025. URL: <https://unn.ua/en/news/exceeding-expectations-ukraine-already-has-559-foster-families-who-support-over-a-thousand-children-in-difficult-life-circumstances> (дата звернення: 10.02.2026).
54. van IJzendoorn M. H., Palacios J., Sonuga-Barke E. J. S., Gunnar M. R. et al. Children in Institutional Care: Delayed Development and Resilience. Monographs of the Society for Research in Child Development. 2011. Vol. 76(4). P. 8–30. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4130248/> (дата звернення: 10.05.2026).

ДОДАТКИ

Дот. №1

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України

Джерело: Дані зібрані на основі звернень до Міністерства соціальної політики, сім'ї та єдності України